

POLITIHØGSKOLEN

UGRADERT

EVALUERINGSRAPPORT
JUSTISSEKTORENS INNSATS
ØVELSE GEMINI 2013

FORORD

Evaluering har flere hensikter og skal blant annet gi svar på om målene er nådd, om kompetanseutviklingen går i riktig retning og om treningen fungerer tilfredsstillende. God evaluering av øvelser og en systematisk utnyttelse av erfaringene vil kunne gi læring og reell nytteverdi over tid.

Sokkelpolitidistriktene har spesielle utfordringer knyttet til beredskap og krisehåndtering dersom hendelser skulle inntreffe på norsk kontinentalsokkel. Dette fordrer blant annet et tett og godt samarbeid og samvirke med Forsvaret og oljesektoren.

Rapporten fra 22. juli-kommisjonen (NOU 2012:14) gir politiet til dels sterk kritikk for beredskapsnivå, evnen til å erkjenne risiko og lære av øvelser, krisehåndteringsevne og samvirke med andre etater i beredskaps- og krisehåndteringsarbeidet.

Politihøgskolen håper derfor at denne evalueringsrapporten kan bidra til nasjonal læring, videreutvikling av samarbeidet mellom politiet og Forsvaret og andre samvirke- og beredskapsaktører, samt bidra til å videreutvikle den lokale beredskapen og krisehåndteringsevnen i Nordmøre og Romsdal politidistrikt.

Politihøgskolen vil rette en stor takk til alle som har bidratt til denne rapporten, enten som deltakere eller som evaluatorene under øvelsen.

Håkon Skulstad
Sjef Politihøgskolen

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD.....	2
INNHOLDSFORTEGNELSE	3
1. INNLEDNING.....	4
1.1 Øvelse Gemini 2013	4
1.2 Evaluering av øvelsen.....	5
2. PLANLEGGINGSFASEN	9
3. GJENNOMFØRINGSFASEN.....	15
3.1 Justis- og beredskapsdepartementet.....	15
3.2 Politidirektoratet	18
3.3 Politiets sikkerhetstjeneste.....	22
3.4 KRIPOS	27
3.5 Nordmøre og Romsdal politidistrikt.....	34
3.6 Oslo politidistrikt: nasjonale bistandsressurser	45
4. FUNN OG ANBEFALINGER	47

VEDLEGG: Notat/skjema for Evalueringsrapportering

1. INNLEDNING

1.1 Øvelse Gemini 2013

Øvelse Gemini er en årlig samvirkeøvelse mellom politiet, Forsvaret og operatørselskap (er) på norsk kontinentalsokkel. Hensikten med øvelsen er å trene sivile og militære enheter i kontra-terror aksjon mot innretning til havs som ledd i den generelle beredskap for sikring av olje- og gassinstallasjonene på norsk kontinentalsokkel. Den taktiske håndteringen av slike hendelser skal håndteres av spesialstyrker fra politiet og Forsvaret.

Politiet og Forsvaret øver jevnlig sammen både nasjonalt og lokalt. Øvelse Gemini er også en bistandsøvelse, hvor Forsvaret trener bistand til politiet. Terrorisme er kriminalitet som politiet har ansvaret for å forebygge, bekjempe og etterforske, og operasjonen ledes derfor av stedlig politimester (PM). Den primære målgruppen for øvelsen er det taktiske (utøvende) nivået.

Øvelse Gemini «eies» av sjef Forsvarets operative hovedkvarter (FOH). Planleggingen av øvelse Gemini ledes av FOH i samarbeid med de deltagende aktører.

Øvelse Gemini 2013 ble arrangert med Nordmøre og Romsdal politidistrikt (NMRPD) som vertskap og operasjonelt ansvarlig. Det var to hovedscenarier for øvelsen:

1. Gisselsituasjon på Nyhavna (prosessanlegg for gassproduksjon på Ormen Lange)
2. Kapring av oljeplattformen Åsgård B

NMRPD, politiets nasjonale bistandsressurser, FOH, berørte avdelinger i Forsvaret og oljeselskapene Statoil og Shell var hovedaktører i øvelsen. I tillegg deltok Justis- og beredskapsdepartementet (JD), Forsvarsdepartementet (FD), Forsvarsstaben (FST), Politidirektoratet (POD), Politiets sikkerhetstjeneste (PST), KRIPOS og Petroleumstilsynet (Ptil). Alle nivåene (4) i det nasjonale beredskapsapparatet ble således øvet.

Øvelsen ble gjennomført i tiden mandag 27. mai – torsdag 30. mai. Fredag 31. mai ble det gjennomført førsteinntrykkssamlinger (Hot-Wash-Up: HWU) både i Kristiansund og i Bodø. HWU i Kristiansund ble ledet av PM i NMRPD i samarbeid med Politihøgskolen (PHS). Aktører fra justissektoren, liaisoner/rådgivere fra Forsvaret og oljesektoren var deltakere.

Øvelsen fikk besøk av Justis- og beredskapsministeren, Forsvarsministeren, Politidirektøren, Forsvarssjefen, sjefen for PST og sentrale personer fra de aktuelle departementene onsdag 29. mai.

1.2 Evaluering av øvelsen

Politiets beredskapssystem del 1 (PBS I) av 2011: *Retningslinjer for politiets beredskap*, beskriver hva og hvordan politiinnsats og øvelser skal evalueres. I kapittel 15 (15.3) beskrives Erfaringslæring, og det heter: «*Evaluering er et viktig hjelpemiddel for å få kunnskap om effektivitet, måloppnåelse og resultater:*» Videre heter det: «*Evaluering av politiinnsats skal ha et positivt, pedagogisk formål, nemlig å lære mest mulig av det som ble gjort.*»

Evalueringen skal ikke ha som mål å avdekke feil eller finne synderbukker. I kapittel 17 (17.1.3) om Øvelser heter det at: «*Evalueringen bør ha et avgrenset fokus og ta utgangspunkt i øvingsmålene*».

PHS har fått i oppdrag av POD å lede evalueringen av politiets innsats under øvelse Gemini 2013 (oppdraget er definert til også å gjelde øvrige deltakende aktører i Justissektoren): Evalueringen skal omfatte planlegging og gjennomføring av øvelsene med utgangspunkt i øvelsenes hovedmål slik at erfaringer og læringspunkter kommer tydelig fram med utgangspunkt i politiets oppgaveløsning og samvirke mellom deltagerne. I evalueringen av gjennomføringen vektlegges å vurdere krisehåndtering i forhold til oppsatte hovedmål og delmål.

Evalueringen er gjennomført på den måten at de enkelte deltakende aktørene i justissektoren selv har evaluert egen innsats. NMRPD har selv evaluert innsatsen på taktisk nivå i politidistriktet, mens PHS har evaluert innsatsen i NMRPD på strategisk og operasjonelt nivå. Rapportene fra evaluatorene utenfor PHS er tatt inn i denne samlerapporten, men er ikke behandlet av PHS på annen måte enn å tilpasse de til rapportens format (se også *metodekritikk* i kapittel 1.2.1).

Ved tidligere øvelser har det ikke vært formålstjenelig å bruke aktørenes øvingsmål som utgangspunkt for evalueringen grunnet kvaliteten på målene.

I denne rapporten er øvingsmålene utgangspunktet for evalueringen fra PHS, og evaluatorene fra de deltagende aktørene har også fått føringer fra PHS om å bruke samme utgangspunkt (se vedlegg: Evalueringsrapportering). PHS har i rapportens kapittel 2 kommentert generelt på målformuleringene fra de deltagende aktørene.

PHS har erfaring fra evaluering av øvelser gjennom flere år, og har blant annet hatt ansvaret for evaluering av politiets årlige nasjonale øvelse (øvelse Tyr) siden 2009. PHS har avsatt 3 evaluatorene til evalueringen av øvelse Gemini 2013. Samtlige har erfaring fra evaluering av tidligere øvelser, og har fagansvar knyttet opp mot utdanning og opplæring i sivil krisehåndtering.

Underveis i øvelsen har PHS også uformelt veiledet det strategiske og operasjonelle nivået i NMRPD. NMRPD forsøkte selv å skaffe veiledere/mentorer til PM og stabssjef (STSJ) fra et annet sokkelpolitidistrikt, men dette lot seg ikke gjøre. Veiledningen fra PHS er gjort etter ønske og forståelse fra politidistriktet i den hensikt å sikre best mulig læring.

Senter for militære erfaringer (SME) har fått i oppdrag av sjef FOH å lede erfaringshåndteringen etter øvelsen. SME og PHS vil i samarbeid skrive en erfaringsrapport etter øvelsen. Evalueringene fra Forsvarets aktører i øvelsen, denne hovedrapporten og evalueringsrapportene fra Statoil, Shell og Petroleumstilsynet (Ptil), vil danne grunnlaget for erfaringsrapporten. Rapporten vil være et viktig bidrag til FOH som sammenfatter og oppsummerer øvelsen i en Final Exercise Report (FER).

1.2.1 Metode

Metoden beskriver hvordan data er samlet inn, det vil si den informasjonen som trengs for å kunne gi svar på de spørsmål som reises i evalueringen. Begrunnelsen for å velge bestemte metoder er at de vil gi gode data og belyse spørsmålene i evalueringen på en faglig forsvarlig og interessant måte. Hvilke metoder en velger, avhenger blant annet av hva som skal undersøkes, formålet med evalueringen, og ikke minst hvor mye tid og ressurser en har til disposisjon.

Metodene som PHS har brukt i utarbeidelse av denne rapporten er følgende:

Observasjoner

De 3 evaluatorene fra PHS som var til stede hos NMRPD i Kristiansund.

Ekstern rapportering

PHS har fått tilsendt evalueringsrapporter fra de deltagende aktørene i justissektoren.

Aktørene er bedt om å evaluere øvelsen opp mot fastsatte øvingsmål (se vedlegg).

Dokument gjennomgang

PHS har fått tilgang til og gjennomgått følgende dokumenter fra NMRPD:

- Statusrapporter til POD
- Bistandsanmodninger til Forsvaret (alminnelig bistand og håndhevelsesbistand)
- Møtereferater (fra strategisk gruppe og stab)
- Relevante utvalg fra NMRPD loggføringsverktøy PO

HWU

Det skriftlige og muntlige materialet fra HWU i Kristiansund er også brukt som grunnlag for denne rapporten.

1.2.2 Metodekritikk

De ulike metodene har sterke og svake sider ved anvendelsen, og det kan derfor rettes innsigelser mot de metodene som PHS har brukt.

Svakheten ved observasjon som metode for datainnsamling er at observatørene lett kan la seg påvirke eller påvirker dem som skal observeres, slik at observasjonene blir preget av observatørens syn eller situasjonen. I slike tilfeller vil objektiviteten og dermed påliteligheten og gyldigheten til evalueringen forringes.

Et annet sentralt moment er at evaluatorene evaluerer egen organisasjon. Dette kan skape avhengighets- og lojalitetsforhold som vil kunne påvirke evalueringen.

- Dette gjelder både PHS som underordnet særorgan til POD og PHS som opplæringsansvarlig overfor NMRPD (stabsopplæring)
- Momentet er også aktuelt overfor de eksterne evaluatorene, der aktørene selv foretar intern evaluering.

Aktørenes øvingsmål er brukt som utgangspunkt for evalueringen. PHS vil i rapportens kapittel 2 kommentere på kvaliteten av øvingsmålene. At målene for aktørene er for generelle, samt at det er vanskelig å sette evalueringskriterier på disse, kan være en feilkilde i evalueringen.

At PHS til tider har veiledet NMRPD på strategisk og operasjonelt nivå, i tillegg til å evaluere disse nivåene, kan reise spørsmålet om PHS objektivitet.

Det er presisert overfor aktørene at PHS forventer at evalueringsrapportene er realitetsbehandlet og har gjennomgått interne godkjeningsprosesser før fremsendelse.

1.2.3 Utviklingspotensialet for evalueringen

PHS egen forskningsavdeling var invitert til å observere øvelsen med henblikk på å utvikle forskningskonsepter rundt denne. Det er også gjennomført møter med Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) før øvelsen med samme målsetning. Så langt har ikke dette samarbeidet materialisert seg i konkrete prosjekter. Fra PHS side er det et mål at egen forskningsavdeling i fremtiden involveres i begge de nasjonale øvelsene (Tyr og Gemini).

2. PLANLEGGINGSFASEN

Først og fremst vil PHS påpeke at planleggingen av en øvelse som Gemini, i et tett samarbeid med deltakende aktører, gir potensiale for utvikling av et nasjonalt beredskaps- og krisehåndteringssystem. Det gir muligheter for læring på så vel systemisk som organisatorisk og individuelt nivå. Planleggingen gir også mulighet til å utvikle gode relasjoner og skape tillitt mellom de ulike aktørene. PHS er av den klare oppfatning at dette også har skjedd under planleggingen av øvelse Gemini 2013. En slik gevinst må ikke undervurderes.

PHS har kun vært til stede på ett planleggingsmøte forut for øvelse Gemini 2013 (Final Planning Conference: FPC). Grunnlaget for å trekke erfaringer og evaluere denne fasen er derfor noe begrenset. PHS har likevel valgt å rette fokus på noen områder (hvor læringspunkter fra planleggingsfasen også gjenspeilte seg i gjennomføringsfasen):

- Deltakelse/planleggingsprosessen
- Øvingsmål
- Kompetanse
- Sokkelutfordringer
- Mentoring/veiledning

PHS vil påpeke viktigheten av det arbeidet som må skje i etterkant av øvelsen og evalueringen. Læringspunkter må identifiseres, aksepteres og implementeres i organisasjonene. Relasjonene og læringen må vedlikeholdes. Det må også legges til rette for at den personlige kunnskapen og de ferdighetene som den enkelte planlegger tilegner seg, tilføres den enkelte organisasjon/aktør.

Deltakelse/planleggingsprosessen

Alle deltakende aktører har vært invitert til og deltatt i planleggingsprosessen. Denne åpne og inkluderende tilnærmingen bygger tillitt og gir gode muligheter for læring.

Forsvaret har en tilsynelatende god blanding av erfarne og nye deltakere i planleggingsprosessen. For justissektorens deltakelse i denne prosessen synes kontinuitetsaspektet å være for lite vektlagt.

Noen av planleggerne i justissektoren har vært med på flere tidligere øvelser (f.eks. Oslo PD v/de nasjonale bistandsressursene og PST). Fokuset fra POD og det spesielle i forhold til sokkelpolitidistriktene synes å være mere tilfeldig:

- POD bruker innbeordret personell til planleggingen av øvelse Gemini (samt øvelse Tyr). Planleggerne er innbeordret normalt inntil 2 år, slik at PODs eierskap og kontinuitet i forhold til endringer og justeringer i samarbeidet og samvirke mellom politiet, Forsvaret og andre samvirkepartnere mangler en tilstrekkelig systematisk kontinuitet.
- NMRPD brukte en erfaren tjenestemann som planlegger for øvelse Gemini 2013. Spørsmålet PHS stiller er hvor erfaringene og erfaringslæringen i forhold til planleggere fra tidligere (og fremtidige) Gemini-distrikter ligger. PHS ser det som en stor fordel at både forrige års planlegger og kommende års planlegger hadde vært deltakere i planleggingen av inneværende års øvelse. Med kun 4 sokkelpolitidistrikter, er det naturlig at det siste politidistriktet også er deltaker i prosessen, f.eks. som observatør.

Planleggingen av øvelse Gemini kan sammenlignes med en prosjektorganisering, med milepæler og oppfølgingsansvar. Scenariet er et av tiltakene som skulle være ferdig til FPC. Likeledes skulle direktiv og annen dokumentasjon være klar til FPC. Dette var ikke tilfellet under planleggingen av øvelse Gemini 2013. Dette er uheldig, og skapte uklarheter og tidspress i forhold til korrigeringer og justeringer når det gjelder den enkeltes deltakelse, øvingsmål og forventet øvingsutbytte.

Slik scenarioene i øvelsen var utformet og teknisk regissert, var de i utgangspunktet kun et operasjonelt anliggende for stedlig PM med sokkelansvar. Teknisk var det gjort klare avgrensninger i trusselvurderingene for å begrense terroristenes trussel og kapasitet, men dette ble en kunstig og uhensiktsmessig avgrensning. For politiet kan det ikke være en hensiktsmessig målsetting å ”bare” øve den skarpe innsatsen og samarbeidet mellom politi og Forsvar på taktisk og operasjonelt nivå. Denne typen scenarioer har absolutt en samfunnsdimensjon som i langt større grad bør involvere både operasjonelt (POD), strategisk (JD/FD) og politisk nivå i det nasjonale krisehåndteringsapparatet.

Det ble kunstig og lite relevant når PM ikke fikk forankret sin forhandlerstrategi (policy og politiske føringer knyttet til innfrielse av krav; løslatelse av fanger og pengekrav), eller andre relevante rammeforutsetninger for krisehåndteringen.

Vurderinger og problemstillinger knyttet til iverksettelse av Sivilt Beredskaps System (SBS) burde vært tema, likeledes behovet for bistand av spesialstyrker fra våre naboland for å opprettholde nasjonal beredskap når både Beredskapstroppen (BT) og Forsvarets spesialkommando (FSK) er i ferd med å ”brenne ut” sine ressurser på pågående og ressurskrevende objekter.

Når også mediespillet er valgt bort, ble mye av kompleksiteten i øvelsen borte. Politidistriktet ville ha stått overfor en langt mer krevende krisehåndtering dersom befolkningen hadde hatt behov for løpende krisekommunikasjon, både lokalt og nasjonalt, og nasjonal og internasjonal presse hadde hatt en pågående og svært krevende tilnærming.

Øvingsmål

PHS har gjennom de siste evalueringsrapportene etter øvelse Gemini og øvelse Tyr rettet et betydelig fokus på utarbeidelse av gode øvingsmål, samt prosessene rundt dette. Målene skal i stor grad legge grunnlaget for hele øvelsen, evalueringen og dermed også utbyttet til hver enkelt aktør.

Gode mål tjener flere hensikter. De skal være retningsgivende i forhold til de aktivitetene (scenariene) øvelsen bygger opp rundt. Gode mål skal også motivere til innsats. Målene skal også være styrende i forhold til evalueringen, og således legge grunnlaget for læring. Læring er et av hovedargumentene for å gjennomføre øvelser.

En felles aksept, forståelse og tilhørighet til målene som aktuelle, relevante, realistiske og meningsfylte er et godt utgangspunkt for planlegging av en øvelse. Denne aksepten må foreligge hos de involverte aktørene. Det må enes om nåværende standpunkt, øvingsmål og hva resultatet skal være etter øvelsen. Det er essensielt for læring.

Fasene i øvingsplanleggingen må følges. Først må øvelsens hovedmål settes. Dette danner utgangspunktet for at aktørene fastsetter sine egne mål for øvelsen.

Med målsetningen (e) som bakteppe utformes scenarioene for øvelsen. Målene danner igjen grunnlaget for evalueringen som gjennomføres.

PHS er av den oppfatning at planleggerne av øvelse Gemini hadde god forståelse for viktigheten av å utforme gode øvingsmål. Utfordring i planleggingen var at fokuset på utforming av øvingsmålene for de enkelte deltakerne og utviklingen av scenariene for øvelsen ikke var godt nok koordinert. Mange av aktørenes øvingsmål var først utformet etter at scenariene var utviklet.

Kvaliteten på øvingsmålene under øvelse Gemini 2013 er generelt noe bedre enn under tidligere øvelser (øvelse Gemini 2012, øvelse Tyr 2010 og øvelse Tyr 2012), og PHS ser en positiv trend i så måte. Målene er likevel fremdeles for generelle, og det er ofte vanskelig å sette evalueringskriterier (kvalitative og/eller kvantitative) på målene. PHS vil her vise til eksemplene gitt i Evalueringsrapport etter øvelse Tyr 2012 (s. 13) når det gjelder hvordan øvingsmål *kan* utformes.

Kompetanse

NMRPD gjennomførte stabskurs i regi av PHS i mars 2009. Målgruppen var PM, STSJ, funksjonsledere (P'ene) og deres stedfortredere, operasjonsledere (OPL) og innsatsledere (IL), samt redningsledelsen og deres faste stedfortredere. Etter kurset har det vært stor «turn-over» på stabsfunksjonene i NMRPD. Som et tiltak for å bedre krisehåndteringsevnen til NMRPD gjennomførte PHS en 2-dagers samling for politidistriktets stab og utvalgte OPL/IL i april 2013. I tillegg til dette har NMRPD selv hatt fokus på kompetansehevende tiltak (trening og beredskapsplanlegging) i tiden opp mot øvelse Gemini 2013.

PHS er av den oppfatning at stabs- og ledertrening må gis større oppmerksomhet i politidistriktene. PHS vil derfor organisere fremtidig stabs- og lederutvikling som et program over en periode på to år, med oppstart fra og med 2014. Bærende ideer fra stabskurset skal videreføres og utvikles, men programmet vil i større grad fokusere på utvikling av staben som team, med vekt på rolleforståelse, kommunikasjon, samhandling og gode stabsprosesser.

Utvikling av staben som team, forutsetter at stabsmedlemmene har nødvendig kompetanse (kunnskap, ferdigheter og holdninger) til å utføre individuelle oppgaver.

Det er derfor viktig at læringsprosessen hos de individuelle deltakerne og teamet følges av et systematisk utviklingsarbeid i organisasjonen. Programmet er tenkt å danne en ramme for tre parallelle prosesser: læring, utvikling og styring. Det er en forutsetning og suksessfaktor at sentrale samvirkepartnere og beredskapsaktører inkluderes i planprosessen og gjennomføringen av programmet.

Sokkelutfordringer

Utfordringene i forhold til beredskap og krisehåndtering ved hendelser på kontinentalsokkelen er spesielle sammenlignet med andre typer hendelser i politiet. Forsvaret har et særskilt ansvar knyttet til hendelser på sokkelen. Det påhviler også operatørselskapene på sokkelen et stort og dedikert ansvar. Prosedyrer, varslinger, fremgangsmåter, samarbeid, samvirke og kompetanse er aspekter som er unike i relasjon til beredskap og krisehåndtering på norsk kontinentalsokkel. Det er kun 4 politidistrikt som har et sokkelansvar i Norge: Rogaland, NMRPD, Helgeland og Troms.

PHS har under punktet deltakelse/planleggingsprosessen kommentert på den manglende deltakelsen fra de øvrige 3 politidistriktene under planleggingen av øvelse Gemini 2013. I neste punkt vil PHS adressere den manglende deltakelse fra distriktene i forhold til å stille som mentor/veileder for NMRPD under øvelsen. PHS stiller også spørsmål om ikke sokkelpolitidistriktene (PM/STSJ) som et minimum burde stilt som observatører under øvelsen.

Sokkelpolitidistriktene har et betydelig ansvar knyttet til den sårbarhet og risiko norsk gass og oljevirkosomhet innebærer i et sikkerhetsperspektiv. Det er derfor et tankekors at det ikke stilles større krav til krisehåndteringsapparatet i aktuelle politidistrikter i forhold til å utnytte den årlige Gemini øvelsen.

Mentor/veileder

For både å oppnå læring i sentrale funksjoner, samt å oppnå de riktige handlingene ut fra et spill i øvelsen, er PHS av den oppfatningen at dette kan ivaretas gjennom bruk av veileder/mentor. Rollen til denne er å være sparringspartner i forhold til supervisjon, rådgivning, coaching mv.

Etter anbefaling fra PHS tok NMRPD kontakt med øvrige sokkelpolitidistrikter i forkant av øvelsen med anmodning om bistand av STSJ og PM i et av disse distriktene til å utøve rollen som personlig mentor under øvelsen. PM og STSJ så selv gevinsten av at for eksempel fjorårets Gemini distrikt var representert med nevnte ledere i en slik rolle. Det ville vært nyttig og hensiktsmessig erfaringsoverføring fra fjorårets øvelse, men også god læring for politidistrikter med sokkelansvar. Av kapasitetsmessige hensyn lot dette dessverre seg ikke løse.

3. GJENNOMFØRINGSFASEN

PHS har forfattet kapittel 3.5.2 i denne delen av rapporten. De øvrige underkapitlene er forfattet av egne evaluatorene fra de respektive aktørene (benevnt «eksterne evaluatorene»).

De eksterne evaluatorene har blant annet fått følgende føringer for sin rapportering til PHS (se vedlegg):

- Den enkelte aktør, som fremsender evalueringsrapport, er ansvarlig for verdivurdering/gradering av denne iht. sikkerhetsloven, Beskyttelsesinstruksen og offentlighetsloven.
- Læring er hovedformålet med øvelsen, og aktørens øvingsmål er utgangspunkt for evalueringen. PHS ber derfor om at læringspunkter blir synliggjort gjennom rapportene fra evaluatorene (det er viktig å få frem både hva som fungerte bra (suksesskriterier) hva som bør forbedres) i relasjon til aktørens øvingsmål.
- PHS forutsetter at evalueringsrapporten er realitetsbehandlet og har gjennomgått interne godkjenningprosesser/rutiner før fremsendelse.

3.1 Justis- og beredskapsdepartementet

Justis- og beredskapsdepartementets (JD) hovedmål er å sørge for at grunnleggende garantier om rettssikkerhet blir opprettholdt og utviklet. Et overordnet mål er å sikre samfunnets og enkeltmenneskers trygghet.

Departementets hovedoppgaver:

- Sekretariat for politisk ledelse
- Etatsledelse
- Forvaltning

Om samfunnssikkerhet og beredskap sier JD: Forebygging er vår viktigste oppgave når det gjelder hendelser som truer sentrale samfunnsinstitusjoner, vår felles sikkerhet eller den enkeltes trygghetsfølelse. Når hendelser likevel oppstår, er Regjeringens målsetting at de skal håndteres effektivt. Kriser må møtes ved bruk av de samlede nasjonale ressurser, basert på klare strukturer, ansvarsforhold og kommandolinjer mellom sivile og militære aktører og tilstrekkelig kompetanse på alle nivå.

Evalueringsobjektet

Øvelsesplanleggingen, Justis- og beredskapsdepartementets responscelle og fagdagen for departementene.

Vurdering av planleggingsfasen

JD bør i større grad gjøre bruk av prosjektplanleggingsverktøy for å synliggjøre arbeids- og ansvarsfordeling.

Det er behov for en veileder for øvingsplanlegging i justissektoren. Arbeidet knyttet til denne er startet opp i «Øvingsforum for Justissektoren».

Orienteringen om sentral krisehåndtering og AKS/KSE på Forsvarets kompetansehevingsdag i FOH uken før øvelsen var hensiktsmessig. For senere presentasjoner i tilsvarende sammenheng bør det også legges vekt på å orientere om:

- behandling av anmodning om bistand til politiet fra Forsvaret
- SBS og BFF; litt om oppbyggingen, likheter/ulikheter og om revisjonsarbeidet som er i gang.

Vurdering av aktuell aktørs øvingsmål

JDs øvingsmål var relevante sett opp mot øvelsens hovedmål.

Overordnet målsetting var konkret og lot seg operasjonalisere, og var samtidig kvantitativt målbart.

Vurdering av samvirke og samhandlingen internt, og mellom aktøren og andre naturlige og relevante samvirkeaktører

Øvelse Gemini 2013 ble i Justis – og beredskapsdepartementet, på grunn av håndteringen av flommen i uke 21 og 22, gjennomført i en mindre skala enn planlagt.

JD øvet med en responscelle sammensatt som en liten stab, hvor både administrativ og analyse/koordineringsgruppen var representert. Fagdagen for departementene, Kriserådsmøtet og R-konferansen ble gjennomført som planlagt.

Selv om JD gjennomførte øvelsen med et lavere ambisjonsnivå enn planlagt fikk man øvet de fleste av departementets øvingsmål og organisasjonen fikk et godt læringsutbytte.

Vurdering iht. øvingsmål 1:

Overordnet målsetting for Justis- og beredskapsdepartementet:

- *«Korrekt og tidseffektiv behandling av begjæring om håndhevelsesbistand i henhold til Bistandsinstruksen.*
- *Bistandsanmodninger skal være behandlet i løpet av 15 – 30 minutter»*

Måloppnåelse:

- Øvelse Gemini viste at det har vært forbedringer i forbindelse med håndtering av bistandsanmodninger.
- Saksbehandlingstiden på de syv anmodningene som ble håndtert i JD, var med et unntak (45 minutter), alle under 30 minutter.
- Kvaliteten på selve anmodningene kan imidlertid bli bedre, samt samhandlingen mellom de samarbeidende aktører. Dette følges opp gjennom jevnlig øving av kriseorganisasjonen.
- JDs politiavdeling, Politidirektoratet og politidistriktene samarbeider for å forbedre kvaliteten på form- og innhold på bistandsanmodningene, samt rutiner for en raskere og bedre håndtering

Vurdering iht. øvingsmål 2 og 3:

Justis- og beredskapsdepartementets målsetting to og tre:

- *«Samvirke mellom alle fire nivåer»*
- *«Situasjonsrapportering»*

Måloppnåelse:

- Under øvelse Gemini var det fremdeles utfordringer knyttet til bruken av de elektroniske graderte sambandsmidlene, som i verste fall kan forsinke og komplisere sending av anmodningene. Den felles plattformen/grensesnittet mellom Forsvarets og politiets begrensede nett vil avhjelpe dette, når det er på plass.

Andre momenter

Bruk av liaison er avgjørende for kort kommunikasjonsvei og sikrer bedre forståelse av meningen og hensikten med informasjonen mellom nivåene, både horisontalt og vertikalt.

Forslag til tiltak:

Bruken av gjensidige liaisons mellom JD og POD samt mellom JD og DSB bør vurderes som fast tiltak ved hendelser.

Vurdering av evalueringsarbeidet

Justis- og beredskapsdepartementet vektlegger arbeidet med evaluering. Evalueringen har som mål å avdekke forbedringspunkter som legges til grunn for forbedring av rutiner eller tas med i forbindelse med utforming av mål for senere øvelser.

Datainnsamlingen er både kvalitativ og kvantitativ; løpende observasjon, hot-wash-up og spørreskjema til de deltagende samt samtaler benyttes. Dette for å få med både subjektive og målbare vurderinger med hensyn til måloppnåelse.

Metoden er tidkrevende, men i en fase med nyorganisering; ny kriseplan, nye representanter i krisestaben, nye stabslokaler og nyopprettet sivilt situasjonssenter er det viktig erfaring å høste fra øvelser. JD prioriterer derfor å bruke ressurser for å hente ut læring gjennom evaluering.

3.2 Politidirektoratet

Politidirektoratet (POD) er en del av den sentrale politiledelse og er et forvaltningsorgan underlagt JD. Direktoratets hovedoppgaver er faglig ledelse, styring, oppfølging og utvikling av politidistriktene og politiets særorgan. Direktoratet har også en sentral rolle i innsatsen mot internasjonal og organisert kriminalitet.

Politidirektoratet har et samordnings- og koordineringsansvar i forbindelse med kriser og alvorlige hendelser som utfordrer kapasitet og kompetanse i et eller flere politidistrikt.

Politidirektoratet har et særlig ansvar for raskt å sørge for at ansvarsfordelingen er klarlagt og at samvirket mellom de ulike aktører fungerer, herunder å koordinere samvirke med andre etater og sørge for at departementet får rask og tilstrekkelig informasjon.

Vurdering av planleggingsfasen

Når det gjelder planleggingsfasen for Politidirektoratet (POD) som deltaker under øvelse Gemini, ble denne ivaretatt gjennom den generelle planlegging av øvelse Gemini.

Ressursbruk og deltagelse fra PODs side i planleggingsfasen må vurderes i lys av at dette primært er en øvelse initiert av Forsvaret.

Vurdering av aktuell aktørs øvingsmål

PODs øvingsmål var konkretisert. Dette gjør det lettere å måle om tiltakene POD iverksetter under øvelsen bidrar til å nå målene. Antall mål/delmål bør vurderes ut fra PODs rolle og ansvar.

Vurdering av samvirke og samhandlingen internt, og mellom aktøren og andre naturlige og relevante samvirkeaktører

Under øvelse Gemini tok POD i bruk nytt videokonferanseutstyr med Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) og Forsvarsstaben (FST). Dette var et godt verktøy. Mulighetene for samhandling mellom de nevnte aktører styrkes. I tillegg ble liaisonene fra Forsvaret, som er fast i POD, utnyttet bedre.

POD hadde god samhandling med JD v/ KSE i forbindelse med behandling av bistandsanmodninger.

Når det gjelder samhandling med Nordmøre & Romsdal (NRPD), fungerte dette bra. Stabssjef gjennomførte telefonkonferanser dersom det oppstod et behov. Liaisonene var også et viktig bidrag til samhandling med NRPD. Der det var uklarheter i bistandsanmodningene, tok D3 direkte kontakt med staben i NRPD og gjorde nødvendige avklaringer.

Vurdering iht. øvingsmål 1: POD skal utveksle liaisoner til over - og underordnede nivåer for å sikre rask, effektiv og kvalitetsmessig god kommunikasjon og informasjon til og fra staben i POD ved ekstraordinære hendelser.

Generell erfaring ved bruk av liaison er at dette er en viktig ressurs for POD. Det ble kun sendt 1 pers som liaison til NRPD. Dersom hendelsen går døgnet rundt, vil 1 person ikke være tilstrekkelig i form av utholdenhet. Det kan være behov for å sende flere personer fra POD til politidistriktet for å bistå i forbindelse med situasjonsrapportering, situasjonsvurdering og øvrige støttefunksjoner.

Oppgaven i en stor krise som denne er krevende. Liaisonene/liasionsteam bør ha opplæring og relevant data og kommunikasjonshjelpemidler.

Under første øvingsdag, hadde PST en liaison til stede i POD. Det bør vurderes om POD skal sende en liaison til PST. Under årets øvelse Gemini, var ikke det aktuelt fordi PST øvde mer begrenset enn hva POD gjorde.

I tillegg til de nevnte liaisonene utgjorde Forsvarets faste liaison i POD og FOH en viktig ressurs i kommunikasjonen mellom POD, FOH og FST.

Vurdering iht. øvingsmål 2: Motta og kvalitetssikre situasjonsrapporter fra underliggende nivå på en hensiktsmessig og rask måte. Behandle og videresende situasjonsrapporter i ønsket hyppighet til overliggende nivå slik at behovet for informasjon om det overordnede situasjonsbildet, fakta om situasjonen og forventet utvikling blir dekket. Situasjonsrapportene skal mottas og videresendes på gradert kommunikasjonssystem mellom nivåene

Generell vurdering etter øvelser, er at bruk av det graderte datanett i stor grad var positivt og gav et godt resultat. Situasjonsrapporteringen til JD/KSE ble gjort på gradert nett. Man bør se nærmere på prosedyrene og formatet på situasjonsrapporter slik at dette går hurtigere og er mindre byråkratisk. Det kan for eksempel være å gjøre mer ”lesbar” ved at man bruker tabeller for tall og oppdateringer, verifisert og uverifisert.

Vurdering iht. øvingsmål 3: Rask og ønsket kvalitetsmessig behandling av bistandsanmodninger ved tidskritiske hendelser fra politidistriktene til POD og videre til KSE-JBD, som fremmer rask tilgjengelighet og formålstjenlig utnyttelse av Forsvarets ressurser som bistand til politiet.

Generelt var det en forbedring fra øvelse Gemini og Tyr i 2012 i forhold til øvelse Gemini 2013. POD hadde en dedikert person som ”fulgte” bistandsanmodningene fra de kom til POD til svaret på anmodningen ble gitt til NRPD. Allikevel tar dette for lang tid. Rammevilkårene vi har i dag gjør at dette virker for byråkratisk. Det bør i større grad legges til rette for hurtighet og muligheter for at politiet får nødvendige ressurser på plass til rett tid. For å få hurtig behandling av bistandsanmodningene fra politidistrikt er det viktig at innholdet beskriver situasjonen og oppgavene og ikke bare liste opp ønskede ressurser.

Vurdering iht. øvingsmål 4: Ved å benytte krypterte håndholdte enheter for gradert tale kunne kommunisere trygt og sikkert med andre enheter i justis- og forsvarssektoren.

Telefonen (NSK 200) ble benyttet ved ulike behov. Erfaringen ved bruk av telefonen er varierende. Noen opplevde at den fungerte bra, mens andre ikke fikk benyttet den enten pga av feilaktig bruk eller andre årsaker.

Vurdering iht. øvingsmål 5: Utarbeide og kvalitetssikre gode operasjonsordre fra POD stab som gir klare, overordnede føringer om roller, ansvar, tiltak og kommunikasjonslinjer til politidistriktene.

Det tok for lang tid før den første ordren ble sendt ut. Når ordren ble sendt ut var kvaliteten god. Det foreslås at malen for operasjonsordren gjennomgås for å se om det er noen som kan forenkles, slik at utstedelsen av en ordre kan gå hurtigere. Malen må tilpasses PODs behov og ikke nødvendigvis følge politidistriktets maler. Malene som er utarbeidet for midlertidig gjeninnføring av grensekontroll på indre Schengen-grenser er gode og effektive.

Vurdering iht. øvingsmål 6: Mål: Ved bruk av videokonferanser gradert for hemmelig sikre at en effektiv koordinering og tydelig ledelse av krisen blir etablert og opprettholdt mellom de samarbeidende aktørene på samme og ulikt nivå. Videokonferansene som møteform må avklares i hvert enkelt tilfelle, og loggføres i CIM.

Meget gode erfaringer. Spesielt at man kan snakke med FOH og FST samtidig. Bør utvikles i bruk.

Vurdering iht. øvingsmål 7: Mål: Ved å bruke gjeldende stabsinstruks for POD stab og planverket (herunder PBS, PBS II og PBS III), kontrollere at disse er formålstjenlig bygget opp og utarbeidet slik at PODs stab kan fungere optimalt og foreta nødvendige og raske avgjørelser ved kritiske hendelser.

Beredskapsplanverket i POD ble benyttet. PODs interne evaluering viser at noen PBS II dokument bør gjennomgås og tilpasses gjeldende regelverk, som for eksempel midlertidig gjeninnføring av grensekontroll på indre Schengen-grenser. Forut for øvelse Gemini ble det gjennomført en tabletop øvelse for stabsmedlemmer. Det ble godt mottatt, og er en fin arena for repetisjon av beredskapsplaner.

Andre momenter

POD benytter CIM som krisehåndteringsverktøy for varsling og loggføring. Ekspedisjon i PODs stab har fått sin faste form og er sentral i bruk av CIM. Det var gode erfaringer med dette. Bruken av CIM bør utvikles i større grad, slik at funksjonsledere og stabssjefer kan nyttiggjøre ulike funksjoner på en effektiv måte.

Stabsmøtene ble gjennomført på en effektiv og strukturert måte

Vurdering av evalueringsarbeidet

POD hadde ikke egen evaluator. Evalueringsrapporten er basert på PODs egen evaluering.

3.3 Politiets sikkerhetstjeneste

Politiets sikkerhetstjenestes (PST) primære ansvar er å fprebygge og etterforske straffbare handlinger mot rikets sikkerhet. Dette gjør tjenesten gjennom ulike metoder og arbeidsmåter. Sentralt står innsamling av informasjon om personer og grupper som kan utgjøre en trussel, utarbeidelse av ulike analyser og trusselvurderinger, etterforskning, andre operative tiltak og rådgivning.

Vurdering av planleggingsfasen

Beskrivelse

Planleggingen av Gemini 2013 fikk en treg start. Allerede på innledende plankonferanse (IPC, 15.10.12) ble planprosessen forsinket på grunn av at objektene til øvelsen ikke var klarlagt. Dette forplantet seg til hele planprosessen. I motsetning til tidligere år ble det denne gangen ikke gjennomført egne arbeidsmøter i scenariogruppen i forkant av hovedplanleggingskonferansen (MPC, 15.-17.1.13) eller avsluttende koordineringsmøte (FCC, 19. – 20.3.13) Arbeidsmøtene ble i stedet lagt inn som «syndikatarbeid» under MPC og FCC. Dette førte til at scenarioet i planleggingen hele tiden var noe på etterskudd.

Det var tidlig klart at det skulle arrangeres en besøksdag under øvelsen, men at denne ikke skulle få innvirkning på scenario eller øvelsen for øvrig. Det ble imidlertid formidlet på FCC at besøksdagen var lagt til tirsdag 28.5., og at scenario måtte legges opp slik at FSK og BT var på plass i Kristiansund for å holde en demo. Scenario måtte følgelig gjøres om slik at øvelsen ble tilpasset besøksdagen, og ikke omvendt som var forutsetningen.

Dette, kombinert med at ressurser som skulle støtte FSK ikke kunne være på plass før torsdag 30.5. førte til at det ble en brist i logikken rundt løsningen av oppdraget til FSK og BT.

Under Gemini 2013 deltok det flere aktører fra politiet enn tidligere. Dette er i utgangspunktet positivt, men førte til at det ble mange del-øvelser som måtte planlegges og koordineres. Det kan virke som om ikke alle aktørene var klar over hva som kreves av forberedelser for å oppnå egne øvingsmål.

Vurdering

Forsinkelsene i oppstarten av planleggingen forplantet seg gjennom hele planleggingsfasen og påvirket de enkelte aktørenes planlegging av del-øvelser. Hovedobjekter og et forslag til rammer for scenario bør være på plass til IPC.

Med deltagelse fra så mange aktører som ved Gemini 2013 bør det arrangeres flere arbeidsmøter slik at planene til de enkelte aktørene kan koordineres.

Vurdering av aktuell aktørs øvingsmål

PST/DSE skulle kun delta med stab mandag 27.5. I tillegg skulle to tjenestemenn forsterke lokalt PST-kontor i Kristiansund. Øvingsmål for PST/DSE var rettet inn mot stabsarbeidet og de prosesser som foregikk i staben/DSE.

Øvingsmålene var satt til:

1. Etablering av kriseorganisasjonen
2. Utarbeidelse av første situasjonsrapport/trusselvurdering
3. Informasjonsflyt
4. Beslutningstid

Øvingsmålene var ikke avhengige av hendelser i hoveddreieboka. Det var satt opp suksesskriterier for øvingsmål 1 og 2, mens det ble gjort en kvalitativ vurdering på øvingsmål 3 og 4.

Vurdering av samvirke og samhandlingen internt, og mellom aktøren og andre naturlige og relevante samvirkeaktører

Under øvelsen sendte DSE to tjenestemenn til Nordmøre og Romsdal politidistrikt (NRPD) for å støtte lokalt PST-kontor. Dette gjorde at kommunikasjonen og samvirket mellom DSE og NRPD fungerte bra. Det er imidlertid litt uklarheter rundt hvilken funksjon denne støtten skal ha, om den skal være et bindeledd mellom DSE og lokalt PST-kontor, støtte lokalt PST-kontor i å utføre PSTs kjerneoppgaver eller om den skal bistå med liaisonering mot lokal P2 og PM stab. Under øvelsen ble alle funksjonene fylt, og konklusjonen ble at det er behov for at DSE bistår med et større støtteapparat. Det ble ikke gjennomført videokonferanse mellom DSE og lokalt PST-kontor, annet enn et VTC-møte mellom PM/NRPD og ledelsen ved DSE.

Ca. kl 14 mandag 27.5. fikk DSE anmodning fra POD om liaison til PODs stab.

Liaisontjenesten fungerte langt bedre enn under tidligere øvelser, men det er fortsatt noen utfordring, slik som tilgang til PST-nett og mulighet for gradert VTC mellom POD og DSE.

Det var også vanskelig for liaisonen å få tilgang på informasjon som kom inn til POD.

Vurdering iht. øvingsmål 1: Etablering av kriseorganisasjonen

Målkriterie: Stab m/arbeidsceller skulle være på plass og klar til å virke i løpet av en time

Øvingsmålet skulle avdekke tiden det tok fra varsling om en hendelse til de forskjellige elementene i kriseorganisasjonen var på plass. Det var utarbeidet målkriterier for varsling av organisasjonen, etablering av ledergruppen, etablering av stab og etablering av arbeidsceller til de forskjellige stabsfunksjonene.

Vissheten om at det skulle gjennomføres en øvelse gjorde at hele organisasjonen hadde lav terskel for å sette stab og iverksette tiltak for å håndtere en situasjon. Dette medførte at det ble satt stab før ledelsen var klar over at Åsgård B var tatt. Dette ble gjort på et grunnlag mange mener ikke ville være tilstrekkelig til å sette stab i et reelt tilfelle.

Når det ble bestemt at det skulle settes stab var alle på plass i løpet av 20 minutter, langt innenfor det akseptable. Det samme gjaldt for ledergruppe og arbeidsceller til stabsfunksjonene.

Varsling av mannskaper ble sendt ut på BlackBerry, og fungerte som planlagt.

Konklusjonen er at det ikke ble en reell testing av øvingsmålet.

Vurdering iht. øvingsmål 2: Utarbeidelse av første situasjonsrapport/trusselvurdering

Målekriterier: Første situasjonsrapport/trusselvurdering bør være klar for utsendelse innen 30 minutter etter at P2-celle er på plass.

Staben med arbeidsceller var på plass kl 1420. Første situasjonsrapport til KSE ble sendt fra staben kl 1452. Første trusselvurdering ble sendt ut til en rekke aktører kl 1647.

Tidsbruken for utarbeidelse av trusselvurderinger vil i en stor grad henger sammen med kvaliteten på disse. En situasjonsrapport vil være raskere å produsere da den beskriver situasjonen slik den fremstår der og da. Konklusjonen er at tidsbruken for første situasjonsrapport og første trusselvurdering er innenfor det akseptable.

Det vil være forbedringspunkter i struktur og organiseringen av P2-cella.

Vurdering iht. øvingsmål 3: Informasjonsflyt

Målekriterier: Måle tidsbruken fra viktig informasjon kommer inn til DSE til den har nådd de som har behov informasjonen.

Som en del av den interne øvelsen for DSE var det arrangert et kildemøte. Under dette møtet kom det fram informasjon om at Nyhavna landanlegg var et mål for terroristene.

Informasjonen var av en slik karakter at den ikke trengte ytterligere bearbeidelse før den ble videreformidlet.

Informasjonen ble fanget opp og meldt inn kl 1527. Det er loggført at P2-cella fanget opp informasjonen kl 1529 og at PST-liaison i NRPD ble varslet kl 1537.

Det ble utarbeidet 5 etterretningsoppsummeringer (INTSUM). Disse ble ikke sendt lokalt PST-kontor, men måtte fanges opp i logg i Smart.

Det ble ikke gjennomført videokonferanse mellom DSE og lokalt PST-kontor, annet enn et VTC-møte mellom PM/NRPD og ledelsen ved DSE. Det er ikke mulighet for gradert VTC med POD.

Det vil være forbedringspunkter knyttet til rutiner ved distribusjon av viktig informasjon. Dette gjelder både overfor lokalt PST-kontor og overfor eksterne samarbeidsparter. Det er også stort behov for mulighet til gradert VTC med POD.

Vurdering iht. øvingsmål 4: Beslutningstid

Målekritere: Kvalitativ vurdering av prosessen fra en problemstilling oppstår til det er tatt en beslutning.

Det ble ikke spilt inn egne hendelser for å oppnå øvingsmålet. Øvingsmålet blir vurdert ut fra beslutningsprosessene i forbindelse med møter i ledergruppa og i stab.

Møtene i ledergruppa varte i 35 – 40 minutter. Møtene bar preg av gode diskusjoner, men var litt i lengste laget.

Møtene i stab bar preg av effektivitet og raske beslutninger.

Øvingsmålet ble ikke øvd fullt ut, og det vil være vanskelig å peke på konkrete forbedringspunkter.

Andre momenter

Det vil bli utarbeidet en intern evalueringsrapport for PST/DSE.

Vurdering av evalueringsarbeidet

Det var pekt ut 4 personer som hadde oppgavene som kontrollere og evaluatorene. Disse fulgte henholdsvis stab, P2-celle, P3-celle og spaning. Det er sendt inn evalueringsrapporter fra evaluatorene og i tillegg er det kommet inn evalueringsrapporter fra lokalt PST-kontor i NRPD, liaisoner til NRPD og liaison til POD. Innholdet i rapportene variere i form, men gir et grunnlag for å utarbeide en felles evalueringsrapport for PST. Det mangler evalueringsrapporter fra enkelte spillere til tross for gjentatte oppfordringer.

Det var litt lite fokus på evalueringen i forkant av øvelsen. Dette kan forklare hvorfor tilbakemeldingene er litt variable og i noen tilfeller uteblitt.

Forbedringspunkter: Større fokus på evaluering i forkant av neste øvelse.

3.4 KRIPOS

KRIPOS er et kompetansesenter for norsk politi med hovedformål å forebygge og bekjempe organisert- og annen alvorlig kriminalitet. KRIPOS har to hovedansvarsområder: KRIPOS skal være et sentralt bistandsorgan for norsk politi med spisskompetanse innen teknisk og taktisk etterforskning, og nasjonalt og internasjonalt politisamarbeid. I tillegg kan KRIPOS starte etterforskning i saker i samsvar med bestemmelser i påtaleinstruksens kapittel 37.

Vurdering av planleggingsfasen

Kripos var i år mer involvert i øvelsen enn i tidligere år. Vi var representert i felles planleggingsmøter med andre involverte enheter, og spilte inn forslag til øvingsmål fra flere fagmiljøer, herunder taktisk og teknisk etterforskning, kommunikasjonskontroll og analyse. På grunn av stort arbeidspress og andre faktorer måtte imidlertid noen av de opprinnelige øvingsmålene reduseres i forkant av øvelsen. Det viste seg at Oslo politidistrikt hadde planlagt øvingsmål som var delvis sammenfallende med de som var planlagt for teknisk etterforskning fra Kripos' side. Det var planlagt dialog med Oslo for å avstemme øvingsmålene, men dette lot seg ikke gjennomføre. Seksjon for nasjonal kommunikasjonskontroll (NKK) gjennomførte eget møte med berørte aktører i Oslo for å avstemme øvingsmål. Dette var fruktbart og fornuftig.

Av ressurs hensyn var det på forhånd bestemt at Kripos ikke skulle øve egen ledelse i forbindelse med Gemini. Det skulle dermed ikke settes stab ved Kripos. Dette kunne med fordel vært kommunisert tydelig ut til alle aktører ved Kripos.

Kripos var representert fra både taktisk og kriminalteknisk i spillstaben fra starten av øvelsen. Bistand skulle ytes på øvelsesstedet av etterforskningsleder/rådgiver og etterforsker taktisk (avhørsledelse) samt kriminalteknisk rådgiver. Bistand skulle også ytes etter anmodning fra Kripos' datakrimavdeling i Oslo.

Det var på forhånd en oppfatning internt i Kripos av at øvelsen skulle foregå innenfor ordinær arbeidstid. I praksis varte imidlertid øvingsaktiviteten utover kvelden (kl. 20 dag 1, kl. 17:15 dag 2, kl. 22 dag 3).

Vurdering av aktuell aktørs øvingsmål

De øvingsmål Kripos hadde satt for øvelsen var:

1. Tilrettelegge for og gjennomføre taktisk etterforskning og ledelse
2. Tilrettelegge for og gjennomføre teknisk etterforskning (spillteknisk)
3. Tilrettelegge for og gjennomføre datateknisk og taktisk etterforskning, herunder tilrettelegge for å gjennomfører kommunikasjonsskontroll
4. Tilrettelegge for og gjennomføre effektiv nasjonal og internasjonal varsling

Øvingsmålene vurderes å ha vært både konkrete og operasjonaliserbare. Gangen i spillet i Øvelse Gemini gjør at den ikke var så godt tilrettelagt for å øve sporsikring osv., som er de oppgavene hvor Kripos har mye av sin virksomhet. For fremtidige øvelser av denne typen vurderes det som mer hensiktsmessig å innrette øving mer på rådgivningsfunksjonen overfor øvingsstab, med planlegging av etterforskning og sporsikring, innspill til P2/P3 vedr. ressursbehov og koordinering av bistand fra ulike fagmiljøer i Kripos og omkringliggende distrikter der de kan bidra med kompetanse.

Vurdering av samvirke og samhandlingen internt, og mellom aktøren og andre naturlige og relevante samvirkeaktører

De initielle bistandsanmodningene fra P2-leddet til Kripos ble ca 1 time forsinket, dels som følge av at P2 misforstod hvilken rolle Kripos' evaluator hadde (evaluator ba om å få observere P2 da anmodninger skulle rettes til Kripos).

At stab ikke var satt ved Kripos medførte videre at bistandsanmodningene som kom fra øvelsen ble formidlet til respektive avdelinger/enkeltpersoner i henhold til *vanlig* saksgang – uten den koordinering som en stab ville hatt. Desken ville i en reell situasjon uten stab tatt en tydeligere rolle. Hva angikk anmodningen om datateknisk bistand medførte dette en betydelig forsinkelse på øvelsens dag 1: Den personen som var *planlagt* å håndtere øvelsen fra avdelingens side ble først ble kontaktet etter arbeidstid, og ettersom det ikke var antatt at øvelsen skulle pågå etter kl 16 var avdelingen ikke rigget for å håndtere bistandsanmodningen før påfølgende dag. Forsinkelsen endret forutsetningen for avhør av terrorist.

Journalhavende jurist ved Kripos var ifølge Desken ikke orientert om øvelsen på forhånd.

Post og Teletilsynet (PT) avslo politiets begjæring om fritak fra taushetsplikten, med begrunnelse i at PT kun kan gi fritak i etterforskningen av konkrete (reelle) straffbare forhold. Denne problemstillingen må løftes slik at politiet har et juridisk grunnlag for å øve uttak av data fra teletilbydere som krever samtykke fra PT.

Vurdering iht. øvingsmål 1: Tilrettelegge for og gjennomføre taktisk etterforskning og ledelse

Etterforskningsleder/rådgiver taktisk har påpekt at det ved ankomst NRPD mandag 27.5.2013 tok uforholdsmessig lang tid før Kripos-rådgiverne fikk oversikt over situasjonen. Lokal etterforskningsleder manglet i det opprinnelige spillet, men dette ble etter hvert omgjort slik at en funksjon i P2-staben ble utpekt til lokal etterforskningsleder.

Etter å ha fått etablert kontakt med P2 ble Kripos orientert om situasjonen og på forespørsel ble rådgiverne anvist et kontor for å sette opp et etterforskningsko. Rommet var godt egnet til formålet, med fire stk pc koblet til politinettet, samt whiteboard.

Etterforskningen ble inndelt i følgende prosjekter:

Teknisk, Taktisk, Gjerningsmann, Offer, og Elektroniske spor.

Inn under hvert prosjekt ble det identifisert en rekke oppgaver som etterforskningsleder ønsket utført. Her satte spillet en stopper for videre etterforskningsinnsats da dette ikke var planlagt.

Det eneste reelle etterforskningsskrittet som ble iverksatt var et faktisk avhør av en pågrepet person fra Kvalvik Fort. Den pågrepne var av utenlandsk herkomst, noe som krevde tolk. Mannen gav politiet opplysninger om egen identitet, reiserute til Norge, om oppholdet i Kristiansund og hvem han hadde møtt. Han var i besittelse av en telefon hvor man sikret to telefonnummer som ble oversendt Datakrim på Kripos for videre tiltak. Det var også to bilder på telefonen av formentlig annen gjerningsmann.

Kripos hadde opprinnelig ønsket at etterforskningen hadde fått en større plass under øvelsen ved at teknikerne gjennomførte åstedsundersøkelse, men som tidligere nevnt var dette ikke mulig av ressurs hensyn.

Resultat av åstedsundersøkelsene kunne være funn av spor og gjenstander som kunne dokumenteres og brukes i den videre etterforskningen. Eksempelvis kunne man forutsatt at fingeravtrykket til den ”hodeløse” mannen kunne gitt en id. som igjen kunne gitt saken ytterligere opplysninger med tanke på planlegging av operative aksjoner på de anleggene som var tatt. Man kunne videre tenke seg at også avhørsmarkøren hadde gitt opplysninger som politiet igjen kunne sjekket. Slike tiltak ville imidlertid krevd mer planlegging i spillstaben ved at enkelte av svarene på ”undersøkelsene” måtte være produsert på forhånd og lagt inn i casen som forutsetninger.

Etter Kripos’ vurdering er det viktigste suksesskriteriet i forhold til øvingsmålet samhandlingen med P2 og hans stab. Det er et forbedringspotensial mht deling av ansvar/myndighet mellom P2 i stab og etterforskningsledelsen (lokal e-leder og utrykningsleder fra Kripos).

Etterforskningsko fikk i øvelsen regelmessig informasjon av P2 og lokal etterforskningsleder. Ressursene til P2 var imidlertid plassert inne på operasjonssentralen, hvor Kripos’ etterforskningsleder ikke hadde tilgang. P2 kunne heller ikke nås på telefon, da dette ikke er tillatt brukt i den aktuelle sonen. I praksis ble derfor ikke samhandlingen mellom etterforskningen og P2 øvd i særlig grad.

En mer hensiktsmessig organisering kunne vært at P2 ga fra seg sin etterretningsstab til lederen for etterforskningsko (etterforskningen). P2 kunne da løftet seg opp og hatt en helhetlig oversikt, mens all etterforskning hadde foregått under én paraply under ledelse av lokal etterforskningsleder og utrykningslederen fra Kripos (som rapporterte til P2). P2 kunne spilt inn sakens forutsetninger, og etterforskningsko ville vært mottaker av all informasjon som P2 kunne viderebringe til stabsmøtene.

Vurdering iht. øvingsmål 2: Tilrettelegge for og gjennomføre teknisk etterforskning (spillteknisk)

Det skulle legges opp til at Krimteknisk hadde vært på åstedet og gjort diverse funn. Resultatene fra åstedsundersøkelsen skulle spilles direkte inn til Stab, eventuelt via kriminalteknisk rådgiver.

Som nevnt ovenfor viste det seg at øvingsmål for Kripos var delvis sammenfallende med øvingsmål for Oslo PD. Grunnet forsinkelse i anmodning om kriminalteknisk bistand til Kripos, ble Kripos ikke så involvert i spillet som forutsatt.

Det ble ikke gitt noen innspill fra Kripos til staben hva angikk tekniske funn, og det er usikkert hvilke vurderinger P2 gjorde mht. håndteringen av tekniske funn.

Etter Kripos' vurdering vil en bedre innfallsvinkel for vår involvering i fremtidige øvelser av denne typen være å fokusere på øvingsmål for rådgivning til stab mht. planlegging av etterforskning og håndtering av åstedsundersøkelser og sporsikring, hvor Kripos gir innspill til P2/P3 med tanke på ressursbehov. Kriminalteknisk rådgiver kan da gi råd om hvilke tjenester Kripos kan forventes å bidra med og bistå ved utarbeidelse av anmodninger.

Vurdering iht. øvingsmål 3: Tilrettelegge for og gjennomføre datateknisk og taktisk etterforskning, herunder tilrettelegge for å gjennomføre kommunikasjonskontroll.

Kripos mottok 27.5.2013 kl. 11:46 en skriftlig anmodning fra NRPD om datateknisk bistand (e-post til Desken, som også var vedlagt anmodninger om taktisk og kriminalteknisk bistand). Anmodningen spesifiserte ikke bistandsbehovet utover at det var krysset av i skjemaet for ”datateknisk undersøkelse åsted” og ”kartlegging/etterretning på internett”. Oppdraget var uklart formulert og derfor vanskelig å etterkomme. Anmodningen tok heller ikke opp i seg kommunikasjonskontroll.

Anmodningen ble ikke sendt direkte til den som er utpekt som Datakrimavdelingens kontaktperson, men i stedet til Seksjon for E-spor. Grunnet enkeltpersoners fravær, spilltekniske føringer på Kripos (ikke øve ut over regulær kontortid), ble ikke anmodningen fulgt opp før neste dag. Dog var det i løpet av kvelden noen spilltekniske oppklaringer mellom spillstab og Kripos.

Kripos ble på øvelsens dag 2 bedt om å vurdere innholdet i speilkopi av beslaglagt mobiltelefon. Speilkopi lå imidlertid i prosjektmodulen i Indicia, som er et system med strenge tilgangsbegrensninger. Teknologene ved Datakrimavdelingen har ikke tilgang til Indicia, noe som medførte en forsinkelse.

Indicia har også en prosjektmodul som er meget effektiv. BL og PO er i mindre grad egnet. Tilgangen til Indicia er som nevnt begrenset, og det tar tid å gi personer med tjenstlige behov tilgang. Bruken av Indicia som etterforskningsverktøy er derfor noe uheldig. Under øvelsen ble det fra Kripos sin side anmodet om tilgang for en tjenestemann. Dette ble først etterkommet 4 dager senere, da med en oppfordring til kursing i bruk før tilgang kunne gis, jf. Politidirektoratets krav om opplæring før slik tilgang gis (se Politidirektoratets rundskriv 2006/010, pkt. 8.1).

Videre ble «Chat» brukt som kommunikasjonskanal mellom flere aktører. Dette er et raskt og effektivt system. Utfordringen ved at man ikke ser hvem som er brukere ble løst ved at man opprettet navn som var meningsbærende – eks Kripos. Videre må det understrekes at det ikke finnes noen loggføring eller prosedyrer for å ta vare på disse chatene, og følgelig er meldinger, avgjørelser og merknader vanskelig å spore i ettertid.

Samlet viser dette behov for en løsning til å jobbe i på tvers av distrikter og særorgan. Indicia kan fylle et slikt behov. Det bør av den grunn utredes om Indicia bør brukes til dette formålet eller om det bør etableres en egen løsning til dette formålet.

Datakrimavdelingen oppfattet det som uklart hvilken form og hyppighet som var ønsket på tilbakemeldingene til NRPD. Disse ble gitt muntlig, pr e-post, i Indicia og via Chat. Det er ønskelig med færre rapporteringskanaler.

At bistandsanmodningen var så lite spesifikk indikerer at det kan være et forbedringspotensiale i tydeligere kommunikasjon av hvilke tjenester Kripos kan tilby til politidistriktene.

Generelt var det usikkerhet knyttet til hvor Kripos skulle føre informasjonen som skulle gis som tilbakemeldinger til NRPD (Indicia, PO, BL). Tilbakemeldinger ble under øvelsens gang gitt via Chat på politinettet, som nevnt ovenfor.

Det er ikke kjent for Kripos hvordan informasjon derfra ble logget eller lagret/kopiert til andre systemer eller verktøy.

Samarbeidet mellom Nasjonal KK og Analyse på Kripos fungerte godt. Analyse mottok informasjon fra de sikrede telefonene fra NRPD.

Vurdering iht. øvingsmål 4: Tilrettelegge for og gjennomføre effektiv nasjonal og internasjonal varsling

Desken ved Kripos mottok og viderefremidlet riksalarm 27.5.2013 kl 10:22. Samtlige mottakere kvitterte ut OK. POD ble varslet pr. telefon fra NRPD.

Oppdateringer av riksalarmlen ble mottatt kl. 13:54, 14:58 og 15:58 27.5.2013, samt 28.5.2013 kl. 13:20. Samtlige mottakere kvitterte ut OK også her.

Systemet for nasjonal varsling vurderes å ha fungert godt. Det ble ikke sendt ut internasjonal varsling.

Andre momenter

Deltakelse i spillstab vurderes å ha gitt verdifull erfaring.

Vurdering av evalueringsarbeidet

Kripos har ikke hatt egen evaluator i tidligere års Øvelse Gemini (kun i Øvelse Tyr), og evaluator var også ny i denne rollen.

Evaluator var observatør ved operasjonssentralen i NRPD på øvelsens dag 1. Som nevnt ovenfor oppstod en misforståelse da evaluator ba om å få observere P2 da anmodninger skulle rettes til Kripos. Da denne misforståelsen ble oppdaget trakk evaluator seg tilbake og begrenset seg til å kun observere stabsmøtene. En refleksvest som tydelig skilte evaluator fra øvrige deltakere i øvelsen (slik evaluatorene fra PHS hadde), kunne ha forhindret misforståelsen.

Evaluatør har hatt samtaler med involverte personer ved Desken, Datakrimavdelingen og deltakere i spillstaben, samt vurdert skriftlig dokumentasjon (sakslogg fra Desken, notater fra etterforskningsleder/rådgiver som deltok i øvelsen).

3.5 Nordmøre og Romsdal politidistrikt

3.5.1 Taktisk nivå

Vurdering av planleggingsfasen

Evaluatør var ikke til stede i planleggingsfasen.

Vurdering av aktuell aktørs øvingsmål

Det var ingen klart definerte øvingsmål for funksjonen ”Innsatsleder” under øvelse GEMINI 2013. Imidlertid var det fastsatt generelle øvingsmål mer rettet mot stabsfunksjonene.

Som evaluatør for innsatsledelsen under øvelse GEMINI har jeg sett spesielt på:

- Hovedoppgaver i innsatsområdet
- Organisering av innsatsområdet
- Ledelse i innsatsområdet

Ut fra disse punktene er det gjort en evaluering av innsatsledelsen ved øvelsen. Denne evalueringsrapporten bygger samlet på observasjonene av innsatsledere ved Molde og Kristiansund.

Vurdering av samvirke og samhandlingen internt, og mellom aktøren og andre naturlige og relevante samvirkeaktører

Innsatsleder har et overordnet ansvar for ledelse og koordinering i innsatsområdet.

Rolleforståelsen framsto hos innsatslederne brukt under GEMINI som klar og tydelig. De hadde nødvendig kjennskap til planverk og politiets beredskapssystem, samt evne til fleksibilitet og tilpassning underveis i oppgaveløsninga til at det hele fungerte godt på taktisk nivå.

De evnet godt å koordinere mannskapene og resursene som var i aksjon i innsatsområdet. De kommuniserte i all hovedsak godt internt og mot andre samvirkeaktører innenfor de rammene de hadde.

Vurdering iht. øvingsmål 1: Samhandling

Organisering og plassering av ILKO er ofte en avveining mellom flere faktorer, og både behovet for overblikk og kommunikasjon må veies mot hverandre.

Bruken av tekniske hjelpemidler kan være nyttig der dette er mulig. Kanskje bruk av projektor og PO-logg? Dette kan gi samme informasjon i ”sanntid” til alle i ILKO.

Ved aksjonen på Aukra var det gode fasiliteter for å etablere ILKO i det nærliggende anlegghotellet. Det var infrastruktur som kabler og projektorer på plass i bygningene. ILKO manglet imidlertid nødvendig tilgang på PC og politiets nett.

Med dagens løsning i form av Mobiliti er mitt råd at de som er tiltenkt rolle som innsatsledere gis tilgang til Mobiliti, og gjerne også egen PC tiltenkt ILKO.

Dersom det er mulig, - og formålstjenlig, kan det vurderes om ILKO skal føre en egen tiltaksbehandling på PO under aksjoner av en viss størrelse. Dette har kunnet sikret bedre notoritet, og oversikt både for IL og stab.

Samtidig har kommunikasjonen mellom IL opp mot stab blitt forenklet, og forbedret, ved bruk av meldingsfunksjonen i PO.

Det ble observert flere hendelser der eksempelvis kartutsnitt og bilder skulle formidles IL, der dette ble vanskeliggjort og vesentlig forsinket grunnet manglende tekniske hjelpemidler i ILKO.

Ved aksjonen på Aukra var stabsfunksjonen ”P2” framskutt. Dette virket i utgangspunktet positivt for IL, men ga også tidvis noen utfordringer i kommunikasjonslinjene. Det synes således ekstra viktig å klargjøre hvem som informerer hvem i en slik setting.

P2 på Aukra ble i første omgang integrert i ILKO, men valgte etter hvert å trekke seg ut av ILKO og til et tilstøtende rom. Dette syntes å være et fornuftig valg, som sikret både IL og P2 nødvendig arbeidsro.

Vurdering iht. øvingsmål 2: Mottak av bistandsressurser

Der bistandsressurser var mottatt ble det av IL gitt gode opplysninger om situasjonen, og det ble fordelt klare og tydelige oppgaver og organiseringen på innsatsområdet ble klargjort.

I forbindelse med mottak av både bombegruppa og ambulanse på Kvalvåg Fort ble det ikke opprettet direkte sambandsforbindelse til IL.

Med bombegruppa ble det utvekslet telefonnummer, og det ble ikke etablert noe direkte kommunikasjon med ambulanse.

Ved en akutt hendelse kan rask informasjon være avgjørende. Både for mannskapenes sikkerhet, og for å sikre rask bistand fra helse ved behov.

Det anbefales at det etableres direkte kontakt i for eksempel redning 1 mellom ILKO og helse, og at bistandsressurser, som bombegruppa, er på samband med IL slik at nødvendig fortløpende informasjon kan utveksles.

Vurdering iht. øvingsmål 3: Effektiv kommando og kontroll

Det ble gitt klare ordre fra IL under aksjonene, dog kan bruken av 5-punktsordre forbedres.

Under pågående aksjon var det både på Aukra og Kvalvik Fort utpekt egen loggfører i ILKO, som besørget notoritet under aksjonen.

Når det videre gjelder bruk av PO, henviser jeg til vurderingen jeg gjorde ovenfor med tanke på bruk av Mobiliti i ILKO.

Vurdering iht. øvingsmål 4: Effektiv situasjonsrapportering med god kvalitet

Fra IL og ILKO var det ingen faste tidspunkt for situasjonsrapportering. Det ble gitt ved behov, og innhentet av stab ved behov, og da i hovedsak ved bruk av telefon.

Også her ville bruk av Mobiliti og føring av en egen operasjon fra IL, kunne gi stab en bedre oversikt over de fortløpende hendelsene og beslutningene ute på objektet.

Andre momenter

Som evaluator gjorde jeg meg flere tanker om den etterfølgende medisinske behandlingen. Jeg har forståelse for at helse ikke var et moment i øvelsen, men jeg savner like vel at det legges mer detaljerte planer rundt prehospital behandling i ILKO.

Skulle det f.eks (vært planlagt) flydd inn legehelikoter med anestesilege(r) som var i stand-by like ved aksjonsområdet på Aukra?

Kunne IL etterspurt forsvarets egne kirurgiske team, eller spesialtrent sanitetspersonell i egne avdelinger, som kunne ha vært varslet, og som kunne ha støttet opp den prehospital behandlinga på stedet? Evt. forsterket kapasiteten på nærliggende sykehus? (Mulig dette er vurdert i stab, uten at jeg har informasjon om dette)

Forsvarets egne sanitetsavdelinger har trolig bedre kompetanse og utstyr til behandling av de skader som er forventet kan oppstå under en gisselsaksjon, - sprengning og skuddskader, enn leger og ambulanspersonell i distriktet.

Kommentar til evaluering av taktisk nivå fra øvingsplanlegger NMRPD

På taktisk nivå hadde NMRPD planlagt med bruk av 2 stk. UEH lag, Romsdal og Nordmøre (Ytre) samt IL med loggfører. Videre ble Kristiansund politistasjon involvert med en etterforsker på taktisk nivå. Dette er i seg selv et minimum av mannskap til å håndtere en så stor oppgave. Allikevel en ganske realistisk målestokk i en initialfase.

Et av øvingsmålene var å avklare egen kapasitet i henhold til planverk vedrørende overtakelse av objekt. Det ble planlagt en overtakelse på objektet offshore, men viste seg ikke mulig å gjennomføre denne gangen. Dette vil bli forsøkt tatt inn som egen øvelse i løpet av høsten.

Kommunikasjon mellom IL og stab ble kanalisert gjennom operasjonsleder.

3.5.2 Operasjonelt og strategisk nivå

Øvingsmål 1: Tilrettelegge for, og gjennomføre, kvalitativt gode anmodninger om bistand

Behandlingen av bistandsanmodninger til Forsvaret fremsto - også på denne øvelsen - som et byråkratisk og lite fleksibelt system. Godkjenningsprosessen understøtter ikke en optimal og effektiv mobilisering og utnyttelse av Forsvarets ressurser (kontra terror system) til bruk i krisehåndteringen. Selv om alle nivåer og ledd i saksbehandlingen var mer ekspeditiv enn på øvelsene Tyr og Gemini 2012, er systemet fortsatt lite hensiktsmessig når nasjonale samfunnsinteresser er truet og krisehåndteringen betinger rask og adekvat støtte av de ressurser Forsvaret besitter.

Det synes vanskelig å etablere og ivareta god nok notoritet på anmodningene om håndhevelsesbistand, herunder behandlingen av disse. Politidistriktet var svært bevisste på dette øvingsmålet, og P3 «cella» hadde derfor avsatt personell øremerket for oppgaven. Det ble opprettet et eget oppdrag i PO for loggføring av anmodningene. Valgt struktur ble imidlertid en blanding av ordinær loggføring av tiltak, og loggføring av tiltak som overskrift på de ulike anmodningene hvor tiltaksbehandlingen var dokumentasjon på saksbehandlingsprosessen. Valgt løsning vanskeliggjorde muligheten til å følge opp saksbehandlingen. Selv om enkelte dokumenter ikke var gradert eller påført dato tidsgruppe (DTG), hadde P3 «cella» gode rutiner og et godt fokus på verdivurdering.

Politidistriktet sendte formelle bistandsanmodningene på kryptert PST nett til POD for videre behandling. Imidlertid mottok politidistriktet de fleste svar fra POD på politidistriktets postmottak i operasjonssentralen (OPS). Postmottaket er ikke på gradert nett og har ikke samme krav til løpende overvåking. Dette ble derfor et uforutsigbart og til dels forsinkende medium.

I gjennomsnitt tok behandlingen av håndhevelsesbistandsanmodningene i overkant av 2 timer fra POD mottok disse fra NMRPD til politidistriktet fikk tilbakemelding, muntlig eller skriftlig eller i kombinasjon av dette.

Samhandlingen mellom politidistriktet og FOH opplevdes som god. I tråd med retningslinjene tok politidistriktet tidlig muntlig kontakt med FOH.

Samarbeidet og samhandlingen mellom politidistriktet og FOH ble senere forsterket og formalisert gjennom tilstedeværelse av fremskutt team fra FOH. Teamet med støttefunksjoner etablerte seg tidlig på politihuset i Kristiansund, og ble en viktig og profesjonell bistandsressurs for PM – både på operasjonelt og strategisk nivå.

Først når fremskutt team fra FOH har etablert seg på politihuset med sitt støtteapparat, har PM mulighet for å kommunisere på gradert nett (begrenset og hemmelig) med FOH. Selv om POD fra sitt ståsted har fått utprøvd og har den muligheten, vil det likevel være hensiktsmessig for PM som operasjonelt ansvarlig å kunne kommunisere på gradert nett med Forsvaret (FOH) direkte. Det tenkes da spesielt på initialfasen av en hendelse, ved behov for konsultativ bistand eller før fremskutt team har etablert seg hos PM.

Politidistriktet hadde ferdige maler til bruk for bistandsanmodninger, men uten at disse var tilpasset tenkte scenarioer. En beskrivelse av objektet og hvilke utfordringer man ser for seg bør være tilstrekkelig til å utløse nødvendige ressurser i initialfasen. Nåværende krav til en nærmest uttømmende og detaljert beskrivelse av oppdrag, og behov i initialfasen, er vanskelig å innfri og virker mot sin hensikt.

I evalueringsrapporten etter øvelse Tyr 2012, stilte PHS spørsmål om BT burde hatt en tydeligere rolle og ansvar for utforming og behandling av håndhevelsesbistand på vegne av operasjonelt ansvarlig PM. Tatt i betraktning at BT er politiets nasjonale innsatsenhet mot terror, organisert og annen alvorlig kriminalitet, Forsvarets spesialstyrkers til dels lange mobiliseringstid, vil alltid BT være første varslingsinstans. BT må derfor forberede en øyeblikkelig aksjon (ØA) før Forsvaret er klar til å bistå ved å overta hele eller deler av oppdraget – også offshore. Det synes derfor hensiktsmessig at BT vurderer egen evne og kapasitet knyttet til trusselen eller hendelsen, jf. bistandsinstruksen krav til ”uttømt” og/eller funnet ”utilstrekkelig”.

Med utgangspunkt i en alvorlig terrortrussel eller terrorangrep mot vitale samfunnsinteresser, herunder uforutsigbarhet med hensyn til utvikling og konsekvenser, må operasjonelt ansvarlig politidistrikt i samarbeid med faglig og operativt ansvarlig i Forsvaret (FOH) gi nødvendige rammer og fullmakter til å håndtere hendelsens utvikling løpende.

Øvingsmål 3: Tilrettelegge for, og gjennomføre, effektiv samhandling med bistandsressurser og liaisoner.

PM og STSJ viste god rolleforståelse for organisering av ledelsesapparatet på strategisk nivå. PM tok tidlig initiativ til første møte på strategisk nivå, hvor han la grunnlaget for møtenes form, innhold og arbeidsprosesser. Det ble gjennomført i alt 14 møter på strategisk nivå.

Både PM og STSJ var bevisste på viktigheten av at deltakerne på møtene hadde et strategisk blikk. Møtene ble normalt avholdt direkte etter statusmøtene, slik at deltakerne hadde et felles oppdatert situasjonsbilde når de møtte.

PM var selektiv i sin utvelgelse av hvem som skulle være med i de ulike møtene på strategisk nivå. Både fremskutt team fra FOH, rådgivere fra nasjonale Beredkapsressurser (BT og KGF) og liaisoner fra POD, Statoil, Shell og Ptil var vekselvis til stede, alt ut i fra hvilket mål PM hadde for møtet.

Det var god atmosfære på møtene, men møtene kunne med fordel vært mer strukturerte, både med hensyn til forberedelse og gjennomføring. Det var flere strategiske problemstillinger som aldri ble kvittert ut, blant annet knyttet til luftfartsrestriksjoner og håndhevelse av disse. Problemstillingen dukket opp ved flere anledninger, initiert både av fremskutt team FOH og i konferansemøte med staben i POD. STSJ var en sterk premissleverandør og god rådgiver for PM i gjennomføringen av møtene.

Hvis liaisonfunksjonen skal tjene sin hensikt, må liaisonens rolle og ”arbeidsvilkår” avklares og tydeliggjøres. Det bør være dedikerte personer knyttet til liaison funksjonen, og de må ha nødvendig kompetanse. En viktig forutsetning for deltakelse og adekvat utbytte, er at liaisonen gis nødvendig oppmerksomhet og anvendelse av senderstaben. For POD’s liaison var arbeidsvilkårene vanskelige i deler av øvelsen, men dette ble det tatt tak i underveis. Det er viktig at liaisonen rapporterer status i egne statusmøter, slik at senderstaben også blir oppdatert på situasjonsbildet gjennom denne kanalen. I tillegg er det viktig at det er en gjensidig gjennomgang av aktuelle problemstillinger med betydning for oppgaveløsningen.

Øvingsmål 4: Tilrettelegge for, og utøve, effektiv kommando og kontroll.

OPS var etablert i eget rom, tilrettelagt med 4 operatørplasser, samlokalisert med staben, men avskjermet med en egen skyvedør. Virksomheten på OPS var godt organisert og tilrettelagt.

Operatørpultene hadde 3 skjermer som gav mulighet for tilrettelegging av egen arbeidsstasjon på en god måte. OPS var i tillegg utrustet med eget PST nettverk og ulike overvåkingssystemer.

OPS var bemannet med tre tjenestepersoner under store deler av øvelsen, en OPL og 2 operatører. OPL hadde ansvaret for både øvelsen og reelle hendelser i politidistriktet. En operatør ble utpekt til å følge øvelsen.

Som følge av overnevnte, evnet ikke OPL å holde løpende oversikt over de forskjellige hendelsene i øvelsen. Håndtering av reell virksomhet tok for mye tid og oppmerksomhet. Dette medførte at han til tider måtte ta telefoner, føre PO-logg og følge opp hendelser i 2 operasjoner. I et reelt tilfelle ville det vært nødvendig at OPL var frigjort til å lede den ekstraordinære hendelsen i sann tid. Det var god stemning i OPS, og ut i fra forutsetningene evnet de å løse oppgavene på meget god måte.

Planverket er ikke lagt inn i PO og kunne derfor ikke operasjonaliseres i loggen. Operatørene støttet seg imidlertid til planverket i PBS Web. På OPS ble GEOPOL brukt aktivt for å få et visuelt situasjonsbilde.

Situasjonsrapportering fra IL til OPL kom etter hvert inn i et fast og forutsigbart mønster, regulert i forhold til planlagt gjennomføring av statusmøtene. Rapporteringen fulgte fastlagt struktur og oppsett i PBS1.

OPS besluttet å sende ut **Riksalarm** på politiets alarm- og varslingssystem (PAV) om hendelsen på Kvalvik Fort og terroranslaget på plattform Åsgård B. I henhold til retningslinjene skal riksalarm benyttes når andre virksomheter umiddelbart kan følge opp hendelsen. Det er et spørsmål om det ville vært mer riktig å sende ut et riksvarsel på dette tidspunkt, da det har som formål å orientere andre virksomheter for at de senere kan bli involvert. I retningslinjene vises til hendelse med usikker utvikling, alvorlighet eller omfang.

NMRPD sendte ut i alt 2 riksalarmer og 2 riksvarslinger, mens POD sendte ut 3 riksalarmer. Rutinene for dette fungerte i all hovedsak godt og i henhold til rundskriv 2013/007 fra POD. Det registreres imidlertid at en riksalarm fra POD ble sendt uten varsel i hendelsesfeltet om øvelse, øvelse, øvelse.

Arbeidsklimaet i staben var bra under hele øvelsen. God atmosfære mellom stabsmedlemmene preget stabsarbeidet på en positiv måte. Til tross for varierende intensitet og stresspåvirkning, beholdt stabsmedlemmene roen og evnet å samhandle om oppgavene.

Stabslokalitetene var ut i fra forutsetningene organisert og utnyttet på en optimal måte. Fysisk adskillelse mellom OPS og stabsrommet, men likevel nærhet til staben og sentrale møtearenaer, ga ønsket effekt. Både P2 og P3 hadde etablert sine celler i tilknytning til stabsrommet. Arbeidet syntes organisert og tilrettelagt på en hensiktsmessig måte, både samhandlingen innad i «cella» og mellom funksjonene. Dette var spesielt merkbart da P2 ”cellen” skulle levere etterretningsinformasjon og andre oppfølgingsoppgaver i samhandling med KGF og etterretningselementet fra Forsvaret. Det fikk stor betydning for den totale oppgaveutførelsen og for sluttproduktet – ikke minst sikkerhetsaspektet for de tjenestemenn som opererte i felt.

Grensesnittet og samarbeidet mellom P2 ”cella” og lokal PST virket noe udefinert. Det er åpenbart et forbedringspotensial knyttet til form og innhold på samarbeidsrutiner og prosedyrer i ekstraordinære hendelser.

Samlokalisering av P3 ”cellen” gjorde at de også fikk et godt samspill med korte kommunikasjonslinjer seg i mellom og meget god oversikt og kontroll på eget arbeid. P3 hadde et nært og godt samarbeid med OL/IL i plan- og ordrearbeidet.

Med utgangspunkt i velfungerende P2- og P3 team, hvor alle kjente sine oppgaver og hadde nødvendig kompetanse, fikk funksjonslederne anledning til å trekke seg noe tilbake for å få nødvendig overblikk og samhandle om ”veien videre”. Funksjonslederne (P’ene) hadde klare direktiver å arbeide etter, både gjennom konkrete beslutninger gitt av stabssjef, men også det som ligger innenfor den enkelte funksjons primæransvarsområde. Imidlertid kunne også funksjonslederne vært enda tydeligere i forhold til å følge opp og kontrollere at beslutninger ble gjennomført som planlagt.

En større alvorlig hendelse vil alltid bære preg av noe «bein og armer» i initialfasen, noe som også var tilfelle for NMRPD, men med noen justeringer på struktur og arbeidsmetodikk, ble det stor stigning i prosessene.

Kravet til notoritet kan virke både krevende og noe meningsløst i en hektisk fase, men styringsinformasjon er avgjørende for beslutningsprosessene og kommunikasjonsbehovet under operasjonen.

STSJ ledet de ulike stabsmøtene på en fast og behagelig måte. De fleste statusmøtene, i alt 23 møter, hadde god struktur med innledende statusrapport fra OPL på ledelse i «sann tid». Deretter ga P3 og P2 situasjonsrapport på operasjonelt nivå. De øvrige funksjonslederne (P'ene) rapporterte sjeldent i stabsmøtene, noe som forutsetter at P3 som operasjonsansvarlig har inkorporert og ivaretatt deres statusrapportering i egen situasjonsrapport. Det fremkom ikke eksplisitt. Målet og nødvendigheten av å tilegne seg et felles situasjonsbilde på statusmøtene syntes ivaretatt, men tidvis kunne det være noe diffust i forhold til situasjonsbevisstheten; oppfattelse av kritiske signaler, situasjonsforståelse og hvordan hendelsen kan utvikle seg («worst case»).

STSJ hadde skrevet faste agendapunkter for statusmøtene på en tavle i møterommet. Disse ble ikke fulgt fullt ut. Statusmøtene er en viktig arena for å skape et felles situasjonsbilde, tenke proaktivt, prioritere arbeidsoppgavene og foreta en fordeling av arbeidsoppgavene mellom stabsmedlemmene. Det innebærer også kontroll av de beslutninger og mål som er satt, herunder utkvittering av sentrale beslutninger og oppgaver gitt i forrige møte. STSJ kunne vært tydeligere i sin oppsummering gjennom å presisere nye beslutninger og fokusområder – gjeldende frem til neste statusmøte. Hvis disse agendapunktene hadde blitt fulgt, nærmest «slavisk», ville jobben til referent også vært enklere. I visse sammenhenger ble mye av ansvaret for oppsummering og formuleringer overlatt til referent uten nødvendig kvalitetskontroll og konfirmering av STSJ.

Det er avgjørende for stabsarbeidet at alle har et omforent situasjonsbilde, nødvendig situasjonsbevissthet og er kjent med hvilke beslutninger og mål som er fattet. Først da kan oppgaveutførelsen gjennomføres i tråd med intensjon og mål.

Behovet for skriftlig dokumentasjon er ikke primært for å bli «sett i kortene» i ettertid, men for å gjøre nødvendig styringsinformasjon tilgjengelig til å lede operasjonen i et proaktivt perspektiv. Det kom lite til uttrykk i politidistriktet.

Som sentral aktør på flere arenaer ble det et stort arbeidspress på STSJ. Blant annet som PMs rådgiver gjennom tilstedeværelse på møter på strategisk nivå («strategisk gruppe»). Derfor kunne STSJ og hans NK ha lagt opp til en bedre arbeidsfordeling dem i mellom.

NK STSJ kunne på vegne av STSJ blant annet tatt et større ansvar med forberedelse av stabsmøtene (statusmøtene og andre plan- eller beslutningsmøter). Stabsmøtenes innhold og gjennomføring bar til dels preg av manglende planlegging og forberedelser.

Statusmøtene manglet i tillegg hjelpemidler for visualisering av situasjonsbildet. Geopol eller annet kartverk kunne med fordel ha blitt benyttet når OPL med ansvar for ledelse i «sann tid» ga sin situasjonsrapport. Det ville gjort det langt lettere for aktørene å oppfatte og forstå situasjonsbildet.

Kun ett «formelt» planmøte ble gjennomført med drøftinger og beslutning om «veien videre». Det var likevel en løpende planprosess mellom P3 og de øvrige funksjonene, men uten at essensen av disse ble tydeliggjort og forankret.

Øvingsmål 5: Tilrettelegge for, og gjennomføre, effektiv situasjonsrapportering med god kvalitet.

Politidistriktet hadde en dedikert person med ansvar for å utarbeide situasjonsrapporter til overordnet nivå (POD). Vedkommende var også tildelt oppgaven å være fast referent i stabsmøter og i møter på strategisk nivå. Vedkommende gjorde en solid jobb, men det er et krevende arbeid som i en hektisk og kompleks krisehåndtering vil kreve at funksjonen forsterkes – både i forhold til parallelle prosesser som krever tilstedeværelse, samt hvile / utskifting. Det understreker viktigheten av at politidistriktene utvikler funksjonen og profesjonalisering av oppgaveutførelsen.

Arbeidet med situasjonsrapportering ble oppfattet som krevende, både tidsmessig og i omfang, noe PM og STSJ tok opp som tema i telefonmøte med POD. Det ble da besluttet å justere antallet ned, men at det ble gjennomført telefonkonferansemøter som et supplement til den skriftlige rapporteringen. Politidistriktet sendte også daglige oppsummeringsrapporter. Kvaliteten på rapportene var stigende, noe som underbygger nødvendigheten av gode rutiner, forståelse og trening.

Politidistriktet sendte i alt 17 skriftlige situasjonsrapporter (inkludert daglige oppsummeringsrapporter og sluttrapport) til POD. Det var god notoritet på arbeidet, strukturert med eget oppdrag og oversikt i PO, samt eget elektronisk filarkiv på dedikert PC i tråd med verdivurderingen. Det ble benyttet kryptert PST nett til formidling av rapportene. Det bemerkes at telefonmøtene mellom PM og staben i POD ble gjennomført med ordinær telefon med høytalerfunksjon og ikke gradert VTC.

3.6 Oslo politidistrikt: nasjonale bistandsressurser

3.6.1 Beredskapstroppen (BT)

Beredskapstroppen (BT) ved OPD er politiets nasjonale innsatsenhet mot terror, organisert og annen alvorlig kriminalitet. BT kan etter anmodning bistå de øvrige politidistriktene ved konkrete aksjoner, og med polititaktiske råd både på operasjonelt og strategisk nivå. Når BT utfører bistandsoppdrag utenfor OPD er de underlagt stedlig politimester. BTs ansvarsområde omfatter innsats i forbindelse med terror situasjoner på norsk kontinentalsokkel.

Rapporten er BEGRENSET (iht sikkerhetsloven § 11 og § 12 jfr. offentleglova § 13)

3.6.2 Krise- og gisselforhandlertjenesten (KGF)

Krise- og gisselforhandlerne (KGF) representerer politiets nasjonale spisskompetanse ved forhandlinger i terror-, gissel- og kidnappings situasjoner. KGF kan bistå selvstendig, eller som støtte for BT under bistandsoppdrag. Det er etablert en rådgivergruppe av psykologer og psykiatere som bistår KGF. OPD er gitt i oppdrag å følge opp denne rådgivningsgruppen administrativt.

Rapporten er UNNTATT OFFENTLIGET (iht offentleglova § 13/12.1a jfr. politiloven § 24.2)

3.6.3 (B) Bombegruppen (BG)

Politiets bombegruppe (BG) er organisert under OPD. Gruppen har et landsdekkende bistandsansvar, og består av bombeteknikkere og bombehundere med teknisk utstyr til å løse politiopgaver knyttet til kriminalitet. BG kan blant annet yte bistand i forbindelse med bombesøk, identifisering og fjerning av eksplosiver.

Rapporten er BEGRENSET (iht sikkerhetsloven § 11 og § 12 jfr. offentleglova § 13)

3.6.4 Politihelikoptertjenesten

Politiets helikoptertjeneste er en nasjonal beredskapsressurs organisert under OPD.

Politihelikopteret kan i hovedsak anvendes som oversikts- eller observasjonsplattform ved alvorlige ulykker og væpnede aksjoner, ved spaning i forbindelse med alvorlig kriminalitet, ved statsbesøk eller andre viktige besøk og i forbindelse med grensekontroll.

Politihelikopteret er ikke en erstatning for andre politiressurser, men et supplement for å løse oppdrag.

Rapporten er UNNTATT OFFENTLIGET (iht offentleglova § 13/12.1a jfr. politiloven § 24.2)

3.6.5 Organisert Kriminalitet (Org.Krim v/Teknisk og taktisk spaning: TTS)

Teknisk og taktisk spaning (TTS) ved OPD har nasjonalt bistandsansvar med hemmelig ransaking og romavlytting (HRA), spaning, teknisk støtte til de særskilte etterforskningsmetodene og teknisk støtte til BT. TTS er en av to profesjonelle spaningsenheter i Norge og har lang erfaring i bruk av metoder i operative saker.

Rapporten er UNNTATT OFFENTLIGET (jf offentleglova § 13 og politiloven § 24, 2)

4. FUNN OG ANBEFALINGER

Først og fremst vil PHS fremheve øvelse Gemini som en arena der deltakerne i alle øvelsens faser utvikler gode relasjoner. Det erfarer læring på så vel systemisk som organisatorisk og individuelt nivå. Dette skaper tillitt, og basis for utvikling av det nasjonale beredskaps- og krisehåndteringsapparatet. Denne effekten og gevinsten kan og må ikke undervurderes.

Gjennom rapportens kapittel 3 har øvelses aktører kommet med sine evalueringsrapporter, og måloppnåelsen for den enkelte er presentert. PHS vil i dette kapittelet fremheve noen overordnede funn etter øvelse Gemini 2013, og komme med sine anbefalinger i relasjon til disse.

Utarbeidelse av øvingsmål

PHS ser en forbedring i fokus og forståelse av utarbeidelse av øvingsmål, og hvordan disse skal benyttes. Den generelle utfordringen knyttet til dette er at målene fremdeles er for generelle, at det er vanskelig å sette målekriterier til dem, samt at målene fremdeles ikke er styrende for utforming av scenarioene.

Planleggingsfasen

Planleggingen av øvelse Gemini 2013 kom tidlig på etterskudd i forhold til oppsatte planer. Dette skyldes mangelen på offshoreobjekt. PHS foreslår at FOH, POD og oljesektoren legger langsiktige og forpliktende planer i forhold til deltakelse på øvelsen.

Politiet står foran en omstrukturering av blant annet politidistriktsstrukturen. Uavhengig av resultatet av denne må alle politidistriktene som har et sokkelansvar være deltakere på hver eneste Gemini øvelsen: enten som deltaker i planleggingsfasen og/eller gjennomføringsfasen, som planlegger, mentor/veileder eller observatør. Utfordringene knyttet til politidistriktets operasjonelle ansvar for hendelser på norsk kontinentalsokkel er spesielle, og utvikling og erfaringslæring fra øvelse til øvelse må tilfalle alle sokkelpolitidistriktene.

Det primære for øvelse Gemini er å trene/øve det taktiske nivået, med hovedfokus på de skarpe enhetene Beredskapstroppen (BT) og Forsvarets spesialkommando (FSK).

For politiets del synes dette primære fokuset å være for snevert: operasjonelt ansvarlig politidistrikt må inngå som en av de primære øvingsdeltakerne, likeså alle de nasjonale bistandsressursene, samt POD. Det anbefales at POD i større grad setter retning og klargjør nivå og omfang for politiets deltakelse under øvelse Gemini, som er i samsvar med justissektorens behov.

Det må tilstrebes større realisme i scenariet for øvelsen. Et scenario som under årets øvelse ville tidlig utfordret det nasjonale krisehåndteringsapparatet, og det vil være helt essensielt at dette apparatet også deltar fullt ut i øvelsen. Flere avgjørelser på nasjonalt nivå, vil ha direkte innvirkning på den taktiske håndteringen: Hva er forhandlingsstrategien til regjeringen i et scenario som under øvelse Gemini 2013? Hva er mediestrategien? Hvordan skal knapphet på nasjonale bistandsressurser fordeles? Kan man be om bistand fra spesialstyrker i samarbeidende land?

PHS stiller spørsmålstegn ved om man i det hele tatt kan velge bort en dimensjon som krisekommunikasjon og mediehåndtering i en øvelse med denne type scenario og av denne størrelsen uten å miste realisme og helt sentrale øvingsmomenter.

Bistandsinstruksen

Det ble gjort en rekke erfaringer knyttet til utkast til ny instruks for Forsvarets bistand til politiet under øvelse Gemini 2012. Erfaringen var at det var vanskelig å leve opp til forventet detaljeringskrav, lang saksbehandlingstid, komplekst i forhold til kommunikasjonsmidler og uoversiktlig med hensyn til oppfølging. PHS anbefalte i evalueringsrapporten etter øvelse Gemini 2012 at overnevnte områder utredes nærmere med den målsetting at bistanden skal være funksjonelt rettet og gi nok handlingsrom innenfor en avklart politisk og strategisk ramme. En lignende anbefaling kom PHS med i evalueringsrapporten etter øvelse Tyr 2012.

Under øvelse Gemini 2013 ser man at tidsbruken for behandling av anmodninger om håndhevelsesbistand ligger i gjennomsnitt på litt over 2 timer.

Utfordringen er detaljeringsgraden i anmodningene. Slik PHS tolker Bistandsinstruksen og intensjonen rundt denne, burde det under øvelse Gemini 2013 holdt med kun 1 anmodning om håndhevelsesbistand: denne skulle vært generell og den politiske behandlingen av anmodning kunne i så fall vært besvart med rammer for bistand.

I en akutfase av en operasjon kan tidsbruken for behandling av en anmodning om Forsvarets bistand til politiet bli kritisk. Både under regime til den forrige Bistandsinstruksen, men også under den ”nye” instruksen oppleves prosedyrene som fortsatt krevende og forsinkende. PHS konstaterer at årets øvelse viser at beslutningsprosedyrene på dette området fortsatt ikke fungerer tilfredsstillende og at det er behov for endringer for å finne en bedre balanse mellom behovet for konstitusjonell kontroll og reell operasjonell effektivitet.

PHS er klar over at egen tolkning av Bistandsinstruksen ikke er helt sammenfattende med den tolkningen som foreligger i JD og FD. Det legges også til at det jobbes med å få Bistandsinstruksen lovforankret.

Graderte kommunikasjonsmidler

Utfordringen med- og behovet for graderte kommunikasjonsmidler gjør seg gjeldende på flere nivåer i krisehåndteringen. I politiet er man i ferd med å rulle ut PST-nett til alle politidistriktenes operasjonssentraler, med tilgang for stabssjefer og beredskapsplanleggere. På departements- og direktoratsnivå er man i prosess for å utvikle gradert løsning til loggføringsverktøyet CIM. I Justis- og beredskapsdepartementet og Politidirektoratet vil man kunne kommunisere gradert med Forsvaret gjennom Forsvarets graderte kommunikasjonsløsninger. Utfordringene med alle disse løsningene er at de ikke er kompatible. Den enhetlige, og derigjennom den effektive løsningen, mangler.

Utfordringene blir spesielt aktualisert gjennom skarpe hendelser der Forsvaret bistår politiet. I slike operasjoner vil lokalt politidistrikt og FOH ha behov for å kommunisere gradert. Dersom kommunikasjonen er av tidskritisk karakter, vil mangelen på graderte kommunikasjonsmidler kunne ha betydning for oppgaveutførelsen. PHS gjentar sin anbefaling om at det umiddelbart må igangsettes et arbeid for å løse denne utfordringen.

Notoritet og situasjonsrapportering

Bruk av en dedikert person som referent for møter i strategisk gruppe og stabsmøter, og i tillegg med ansvar for å utarbeide situasjonsrapporter, opplevdes som en avgjørende suksessfaktor for å ivareta god notoritet på beslutningsgrunnlaget i gjennomføring av operasjonen, samt kvalitet og ekspeditthet på situasjonsrapporteringene til overordnet nivå.

Både under øvelse Gemini 2012 og under årets øvelse ble det gjort gode erfaringer med denne rollen. PHS har satt fokus på dette under stabskursene, og ser at dette gir gevinster.

PHS har tidligere anbefalt at POD gjennom et direktiv (PBS II) gir føring til politidistriktene om å øremerke fast personell for denne oppgaven i stabsarbeidet (som sekretariat for stabssjef). Denne anbefalingen gjentas.

Veiledning/Mentor funksjon under øvelser

PHS ser det som helt avgjørende for læringsutbyttet og gjennomføring av store øvelser med mange involverte, at sentrale funksjoner i ledelsesapparatet (politimester, stabssjef og P'er) gis veiledning under øvelsens gang eller tildeles en mentor.

Nordmøre og Romsdal politidistrikt gjorde forsøk på å skaffe veiledere/mentorer fra de øvrige sokkelpolitidistriktene til politimester og stabssjef under øvelse Gemini 2013. Dette lot seg ikke gjøre.

PHS mener at POD gjennom tildeling av de nasjonale øvelsene også legger føringer for at denne rollen skal være på plass. Når det gjelder sokkelpolitidistriktene bør veileder/mentor komme fra et annet sokkeldistrikt.

EVALUERINGSRAPPORTERING

Øvelse Gemini 2013 er en fullskala samvirke- og innsatsøvelse hvor alle nivåer (taktisk, operasjonelt, strategisk og politisk nivå) i krisehåndteringen øves.

Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) har det overordnede ansvaret for å lede planlegging og teknisk gjennomføring av øvelsen. Aktørene som skal øves er berørte avdelinger i Forsvaret, justissektoren ved Justis- og beredskapsdepartementet (JD), Politidirektoratet (POD), Politiets sikkerhetstjeneste (PST), KRIPOS, Nordmøre og Romsdal politidistrikt (NMRPD), spesialavdelinger ved Oslo politidistrikt (OPD), samt de sivile aktørene Statoil, Shell og Petroleumstilsynet (Ptil).

Forsvarets høgskole (FHS) v/Senter for militære erfaringer (SME) i samarbeid med Politihøgskolen (PHS) har fått i oppdrag å evaluere øvelsen. SME har ansvaret for å sammenfatte en Førsteintrykksrapport (First Impression Report: FIR) på bakgrunn av innsendte evalueringsrapporter. Justissektoren, Statoil, Shell og evt. Ptil vil utarbeide selvstendige rapporter som vedlegg til FIR. PHS har ansvaret for å utarbeide rapporten fra justissektoren. Statoil, Shell og evt. Ptil fremsender sine evalueringsrapporter til SME via PHS.

Verdivurdering

Den enkelte aktør, som fremsender evalueringsrapport, er ansvarlig for verdivurdering/gradering av denne iht. sikkerhetsloven, Beskyttelsesinstruksen og offentlighetsloven. Det bemerkes at PHS ikke har anledning til å motta sikkerhetsgraderte forsendelser elektronisk. I samråd med SME anbefaler PHS at man benytter graderingen «Unntatt offentlighet».

Evalueringsrapportering

- Evalueringen gjennomføres ved at deltakerne selv foretar intern evaluering av øvelsen.
- PHS vil foreta evaluering av NMRPD gjennom å ha egne evaluatorene som følger ledelsen på strategisk og operasjonelt nivå innen politidistriktet. NMRPD evaluerer selv taktisk nivå.
- Læring er hovedformålet med øvelsen, og aktørenes øvingsmål er utgangspunkt for evalueringen. PHS ber derfor om at læringspunkter blir synliggjort gjennom rapportene fra evaluatorene (det er viktig å få frem både hva som fungerte bra (suksesskriterier) hva som bør forbedres) i relasjon til aktørenes øvingsmål.
- Det følgende skjemaet er utarbeidet som et *utgangspunkt* for rapportene fra justissektorens aktører etter øvelsen.
 - Den enkelte aktør sammenstiller egne evaluatorens rapporter før fremsendelse til PHS
 - ***Frist for fremsendelse er satt til fredag 14.6.13 kl. 12:00***
 - PHS vil sammenfatte alle rapportene i justissektoren til en samlerapport
- Statoil, Shell og evt. Ptil fremsender sine selvstendige rapporter til PHS med frist: ***fredag 14.6.13 kl. 12:00.***

Språket i rapporten ønsket utarbeidet på en nøytral, objektiv, og beskrivende måte. Videre ønskes det at språkformen er i fortid, og det presiseres at paraspråk, forkortelser og faguttrykk defineres. Funn og læringspunkter bør underbygges med referanse til aktuelle og relevante hendelser/aktiviteter i øvelsen.

På øvelsens siste dag (fredag 31.mai) vil det bli arrangert Hot Wash Up (HWU), både ved FOH og ved NMRPD. Detaljerte føringer og tidspunkt for disse vil bli gitt ut i egne bestemmelser under øvelsen.

Eirik Rosø
Politihøgskolen
eirik.roso@phs.no / tlf. 99 28 66 98

Evaluatoren	
<i>Navn:</i>	<i>Stilling:</i>
<i>Mob.tlf.:</i>	<i>E-post:</i>
<i>Erfaringsgrunnlag:</i>	

Evalueringsobjektet
<i>Aktør/rolle/funksjon/sted som er evaluert:</i>
<i>Tidspunkt for observasjonene:</i>

Vurdering av planleggingsfasen
<i>Beskriv og eksemplifiser</i>

Vurdering av aktuell aktørs øvingsmål
<i>Kvalitativ vurdering av:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>aktørens øvingsmål opp mot øvelsens hovedmålsetning</i> • <i>evaluatorenes mulighet til å evaluere målene (konkrete, operasjonaliserte, målbare)</i>

Vurdering av samvirke og samhandlingen internt, og mellom aktøren og andre naturlige og relevante samvirkeaktører

Kvalitativ vurdering

Vurdering iht. øvingsmål 1: (skriv inn øvingsmålet)

Kvalitativ/kvantitativ vurdering av måloppnåelse:

- *Suksesskriterier*
 - *Forbedringspunkter*
- (funn og anbefalinger)*

Vurdering iht. øvingsmål 2: (skriv inn øvingsmålet)

Kvalitativ/kvantitativ vurdering av måloppnåelse:

- *Suksesskriterier*
 - *Forbedringspunkter*
- (funn og anbefalinger)*

Vurdering iht. øvingsmål 3: (skriv inn øvingsmålet)

Kvalitativ/kvantitativ vurdering av måloppnåelse:

- *Suksesskriterier*
 - *Forbedringspunkter*
- (funn og anbefalinger)*

Ny «boks» for øvingsmål 4, 5, 6 osv.

Andre momenter

Beskriv og eksemplifiser

Vurdering av evalueringsarbeidet

Kvalitativ vurdering

PHS forutsetter at evalueringsrapporten er realitetsbehandlet og har gjennomgått interne godkjenningprosesser/rutiner før fremsendelse.

Sted/dato:

.....